

Роден глас

5/2011

Година XXXVIII
Цена 20 Kč

Издание на Българската културно-просветна организация в Чешката република

БОЙКО БОРИСОВ

на официално посещение в Прага

ГАЛИНА ТОДОРОВА –
новият директор на Българския
културен институт

СЪСТАВ „КИТКА“
навърши 10 години

**ЧЕРНО-БЕЛИЯТ СВЯТ НА
НИКОЛА ИВАНОВ**

КАЛИН МАНОЛОВ
за антилибералния 20 век

СЪБИТИЯ

Премиерът на България на официално посещение в Прага3

За първи път от много години, български премиер отдели в рамките на официалното посещение в Чехия време за среща с българската общност

Срещите на Премиера с българската общност: Олеле!6

По време на визитата си, Бойко Борисов изказа мнение, че ако в България вземеш нечия къща или имот – всички ще ръкопляскаат. Особено, ако е на комшията! Дебатите с българската общност в Прага потвърдиха неласкавата му констатация.

Росен Плевнелиев – новият президент на България.....8

След избори на 23 октомври и балотаж на 30 октомври, България има нов президент: Росен Плевнелиев, кандидат на лидера и надеждата на хората днес – ГЕРБ

РАВНОСМЕТКИ

Мисли глобално, действай локално!9

От нея, до голяма степен, през следващите няколко години ще зависи представянето на българската култура пред чешката общественост: Галина Димитрова, новият директор на Българския културен институт, във фокуса на „Роден глас“.

БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

Състав „Китка“ – 10 години по-късно11

Вече десет години танцуват при различните изяви на нашата общност и го правят с много настроение, желание и усмивка. С цялото си развитие, танцов състав „Китка“ от Бърно гарантира, че има намерение да продължава дейността си и то все по-добре!

КУЛТУРА И ИЗКУСТВО

Тайнството на българските икони14

Палим пред тях свецички, пътуваме из българските манастири специално, за да се възхитим от красотата им, а онези, за които те са символ на вяра, им поверяват болките си. Имам предвид българските икони и изложбата, която ги доведе при нас, в Прага.

Изложба за (архитектурния) клиент17

За пореден път Петър Иванов, директор на Czech Architecture Week s.r.o., организира в Прага изложба на съвременната архитектура. В нейните рамки, Българският културен институт откри изложба за онова, което в днешно време (може би) търси архитектурният клиент в България.

Как общуваме в езика или отново за българския език.....18

В кръглата маса, организирана от Българския културен институт, взеха участие представители от СУ „Климент Охридски“ в София, от Карловия университет в Прага и от Масариковия университет в Бърно

През обектива – светът е друг.....19

Изложбата на Никола Иванов, студент във Филмовата академия на Прага, показва чувство за детайл, композиции и умение за пресъздаване на атмосферата.

Не се страхувайте от думата „капитализъм“20

Калин Манолов, дългогодишен журналист и основател на издателска къща „МаК“, за икономическо-политическо-философските течения на ХХ век, за свободния пазар и свободния човек, на лекция в БКИ

БИЗНЕСЪТ

Насоките в туризма на секия в Карлови Вари23

В известния курортен град се провежда Втората секия на Смесената българо-чешка комисия по туризъм между правителствата на България и Чехия.

ПОРТРЕТИ

Разликата между „метрология“ и „метеорология“24

С Валентина Мюлерова, елитната наша преводачка, на тема защо е толкова изморена след устен превод (tłutošeni), след като я возят в скъпи коли и хранят в изискани заведения

УЧИЛИЩЕ ЛЮБИМО

С въздишка на облекчение.....27

ГОДИШНИНИ

Пенчо Славейков, Стоян Михайловски, Александър Жендов.....28

ПОД ЗАЩИТАТА НА ЮНЕСКО

Национален резерват „Сребърна“30 Национален парк „Пирин“31

РЕДАКЦИЈАТА на Роден глас

Роден глас

Ročník XXXVIII, číslo 5/2011
Časopis vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury České republiky

Šéfredaktor: Mgr. Eli Mandažieva

Redakční rada:

Mgr. Marija Motejlová-Manolova
Ing. Dimitr Christov

Spolupracovníci:

Svetla Bolčeva
Nikolay Balčev

Korektor: Kamelia Ilieva

Design a DTP: Jan Liška

Tiskárna: VITOŠ s.r.o.

Vydavatel:

Bulharská kulturně osvětová organizace v ČR
Americká 28, 120 00 Praha 2
tel.: 222 520 929, tel./fax: 224 256 719
e-mail: info@bgklub.cz
www.bgklub.cz
Registrační číslo: MK ČR E 11229

Роден глас

Година XXXVIII, брой 5/2011
Списание се издава с финансовата
подкрепа на Министерството на
културата на Чешката република

Главен редактор: Мгр. Ели Мандажиева

Редакционна колегия:

Мгр. Мария Мотейлова – Манолова
Инж. Димитър Христов

Сътрудници за отделни рубрики:

Светла Болчева
Николай Балчев

Коректор: Камелия Илиева

Графика и предпечат: Ян Лишка

Печат: VITOŠ s.r.o.

Издател:

Българска културно-просветна
организация в Чешката република
Ул. „Америка“ 28, 120 00 Прага 2
тел.: 222 520 929, тел./факс: 224 256 719
e-mail: info@bgklub.cz
www.bgklub.cz
Регистрационен номер: MK ČR E 11229

Премиерът на България на официално посещение в Прага

НА 3 ОКТОМВРИ, ПРЕМИЕРЪТ НА БЪЛГАРИЯ, БОЙКО БОРИСОВ, ПРИСТИГНА В ПРАГА НА ОФИЦИАЛНО ДВУДНЕВНО ПОСЕЩЕНИЕ. НАРОВАРЕНАТА МУ ПРОГРАМА ВКЛЮЧВАШЕ СРЕЩА С НЕГОВИЯ ЧЕШКИ КОЛЕГА, ПЕТЪР НЕЧАС, РАЗГОВОР С ПРЕЗИДЕНТА НА ЧЕХИЯ, ВАЦЛАВ КЛАУС, УЧАСТИЕ В БЪЛГАРО-ЧЕШКИ БИЗНЕС ФОРУМ И ОТКРИВАНЕ НА НЕВЕРОЯТНАТА ИЗЛОЖБА „ВЕЛИКОЛЕПИЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ИКОНИ“. ЗАЕДНО С НЕГО ПРИСТИГНА МИНИСТЪРЪТ НА КУЛТУРАТА НА БЪЛГАРИЯ, ВЕЖДИ РАШИДОВ, КОЙТО ПОДПИСА С ЧЕШКИЯ СИ КОЛЕГА, ИРЖИ БЕСЕР, ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТТА НА КУЛТУРАТА.

На първо място в програмата на българския премиер беше срещата с чешкия му колега, Петър Нечас, след която двамата дадоха пресконференция за българските и чешките медии.

Преди началото на пресконференцията, Вежди Рашидов, министър на културата на България и неговият чешки колега, Иржи Бесер, подписаха пред фотоапаратите и камерите на журналистите Програма за сътрудничество в областта на културата, подготвена от двете министерства.

Българските медии, които отразиха визитата, в заглавията си лаконично синтезираха някои от най-важните изявления на Премиера, като

„ЗА ЗАКЪСАЛИТЕ В ЕС – ПЕНСИИ И ЗАПЛАТИ КАТО БЪЛГАРСКИТЕ“

В уводните си думи по време на пресконференцията, Петър Нечас заяви сходството в мненията с българския премиер и декларира (постоянната, през последните години) подкрепа от страна на Чехия за България, този път по болезнения въпрос за приемането на България в Шенген. „България измина дълъг път, за да изпълни ангажиментите

Петър Нечас и Бойко Борисов в началото на официалното посещение.

гарския премиер и декларира (постоянната, през последните години) подкрепа от страна на Чехия за България, този път по болезнения въпрос за приемането на България в Шенген. „България измина дълъг път, за да изпълни ангажиментите

си – каза Петър Нечас. – Включването й в Шенген е задължение, а не хрумване от нейна страна. По тази причина смятаме, че да се поставят допълнителни изисквания е абсолютно некоректно и нечестно и го приемаме не само за неевропейско, но дори за противоевропейско.“

Чешкият премиер изтъкна и сходните позиции на двете правителства по въпросите за еврото. „Българското правителство, както и чешкото, съзнателно отказва да обяви дата на включване към еврото, тъй като никой от нас не знае в каква посока ще се развие Европейския съюз и в този момент наблюдаваме трансформацията му по-скоро в Дългов съюз.“

В своето изказване, българският премиер наблегна на онова, което обединява двете страни в рамките на Европейския съюз – дисциплината. „Ние сме едни от шестте най-дисциплинирани страни, които изпълняват ангажиментите си. Нашата позиция категорично съвпада: дисциплина. Колкото държавите изкарват – толкова да харчат. Никой не

Иржи Бесер и Вежди Рашидов подписаха Програма за сътрудничество в областта на културата.

Премиерът на Чешко-българския бизнесфорум.

Бизнесфорумът в Министерството на търговията и промишлеността.

По време на срещата с българската общност.

е длъжен да вади от собствения бюджет, за да плаща на онези, които не са дисциплинирани.“

Българският премиер ясно изрази становището си по отношение на икономиката на Европейския съюз, като препоръча европейските държави да последват примера на България, където в момента тежат дебати за допълване на Конституцията с изискване, никое правителство да не си позволява повече от 3% дефицит. „Ако така наречените закъсали държави приведат пенсиите и заплатите си до нивото на българските – веднага ще излязат от дефицита. И ние искаме да направим пенсиите по 2000 евро, но бюджетът ще отиде на червено и ще се наредим за помощи пред Международния валутен фонд. Всеки иска да е добър. Но именно затова са държавните мъже – да поемат негатива, но да запазят държавата. Що за популизъм шества из Европа? Да бъдат любезни да си въведат подобни правила като нашите.“

Беше повдигнат и наболелия въпрос за ЧЕЗ. Петър Нечас заяви, че и двете страни имат интерес за решаване на ситуацията и виждат възможности как да преодолеят проблемите. Българският премиер беше по-обстоен. Желанието на българското правителство е да пусне за приватизация на пазара 33%-те процента, които в момента са нейни, но без право на глас. „С промените, които ЧЕЗ направи, и с новото ръководство работим значително по-добре. Затова правим всичко възможно да затворим тази страница и отново да можем да говорим за ЧЕЗ като за един от добрите инвеститори в България.“

Премиерът ни разговаря и с чешкия президент, Вацлав Клаус. Чешкият държавен глава заяви пред българския премиер становището си, че България е жертва на нова политика и ако тя се наложи, това ще донесе сериозни промени в целия Европейски съюз.

„ДОБРЕ ДОШЛИ В БЪЛГАРИЯ!“

„Ние ще влезем в еврозоната само, когато видим, че там има правила!“ – заяви българският премиер по време на изказването си на Чешко-българския бизнесфорум, който се състоя в Министерството на промишлеността и търговията на Чехия.

„Ние сме държава, която има стабилен нисък фискален резерв и дефицит около 3% Имаме най-ниските данъци в Европейския съюз и няма да дадем и дума да се изрече за тях в Европейския съюз. Всичко това гарантира максимална инвестиционна политика. На практика, ние сме едно прекрасно място за инвестиции.“

„В пъти повече усвояваме европейските фондове, дори няма да ни стигнат парите за кофинансиране от бюджета. В момента текат конкурси във всички сфери на инфраструктурата, в които участват най-големите фирми в Европа. Те са абсолютно прозрачни и там, където можете да се преборите, да дадете най-добрата цена, сте добре дошли. По европроектите вече можете да кандидатствате директно в електронен вид, който е добър от гледна точка на оставената следа – подателят получава електронен номер, който подлежи и на проверка.“

Бойко Борисов се обърна към чешките участници с призива, че онова, което би могъл чешкият бизнес да направи за българския, е допускането на български стоки на чешкия пазар. „Близки сме си от векове, никой няма да ни разбира толкова, колкото ние, като славянски народи, се разбираме. Добре дошли сте в България!“

„ВСИЧКИ СА СРЕЩУ НАС!“

Широко рекламираната среща на Бойко Борисов с българската общност в Чехия напълни залата с желаещи да го видят, да се снимат с него и да му зададат въпросите си, които, в навечерието на изборите, бяха от най-различно естество.

Първите от тях бяха свързани с изборите. Дали не е по-добре за ГЕРБ те да бъдат спечелени от опонентите му и да има някакъв коректив? „Участието в президентските избори е като в Шампионската лига – отговори премиерът. – Защо не питаш съсър Алекс Фьргюсън защо му е да участва в Шампионската лига?“ В последвалата дискусия се мотивира. „Как да кажеш за държавния глава и върховния главнокомандващ, че не е важен пост – нали всичко сега се върти около Първанов? Всички реформи, всички закони, минават през президента!“

„Всички са срещу нас – оплака се той. – Не дай, Боже, да паднем на президентските избори – веднага на другия ден ще поискат предсрочни избори. Ние нямаме партия, която да ни поддържа!“ – подчерта той.

Друг от повдигнатите въпроси беше за Законът за конфискация на имуществото, придобито от престъпна дейност. „Ще бъде приет по начина, по който го изисква европейският доклад – заяви премиерът. – Конфискация без съдебно решение в много държави би се приела едва ли не като връщане на комунизма.“ По думите му, ако в България вземеш нечия къща или имот – всички ще ръкопляскаат, особено ако е на комшията.

А какво мисли за идеята на лидера на „Атака“, Волен Сидеров, да бъде върнато смъртното наказание? „Когато знаеш, че няма да дойдеш на власт, можеш да говориш такива приказки – отговори премиерът. – Кой в Европа ще приеме това?“

Почти в началото на срещата, премиерът помоли да не се повдига въпросът за Българския дом в Прага. Молбата му не беше уважена и свързаните с нея събития са описани в самостоятелна статия.

„ВЕЛИКОЛЕПИЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ИКОНИ“

Най-красивото, с което ще се запомни посещението на Бойко Борисов в Прага, беше откриването на изложбата „Великолепието на българските икони“ в Рожмберския дворец на Храдчани, организирана от Czech Architecture Week s.r.o., Канцеларията

на Президента на Чехия и Градската художествена галерия в Пловдив и с активното съдействие на Българския културен институт в Прага.

Изложбата се осъществи под егидата на президента на Чехия, Вацлав Клаус, за което българският премиер му благодари. „Позволете ми още веднъж да кажа едно голямо „благодаря“ на чешкия президент и да му пожелаем да продължи да бъде такъв голям приятел и гарант на добрите отношения между двете държави.“

„Смятаме изложбата за уникална и съзнаваме, че подобна не сме имали от много дълго време – сподели Вацлав Клаус. – Много добре съзнаваме значението на иконите за българската култура – от една страна като художествено произведение и от друга като средство в борбата за национално самосъзнание. Оценявам значението на изложбата и от друга гледна точка: струва ми се, че понастоящем чешките галеристи и изкуствоведи обръщат внимание предимно на чешкото изкуството и това на Западна Европа. Това означава състояние на вакуум в посока изток и юг. Вярвам, че и от тази гледна точка, настоящата изложба ще изиграе изключително важна роля.“

„След Освобождението на България – пошегува се в заключение чешкият президент, – много чехи са заминали за България. Дори първият министър на културата е бил чех – Константин Иречек. Не знам, дали днес бихме могли по някакъв начин да изравним везните, но във всеки случай осъзнаваме значението на чешко-българските отношения.“ ■

Откриването на изложбата в Рожмберския дворец.

Срещите на Премиера с българската общност: Олеле!

КОГАТО РАЗБРАХМЕ, ЧЕ МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ НА БЪЛГАРИЯ, БОЙКО БОРИСОВ, ЩЕ ПОСЕТИ ПРЕЗ ОКТОМВРИ ЧЕХИЯ, НЕЗАБАВНО МУ ОТПРАВИХМЕ ПОКАНА ДА ВКЛУЧИ, АКО МУ Е ВЪЗМОЖНО В РАМКИТЕ НА ОФИЦИАЛНАТА ВИЗИТА, БЪЛГАРСКИЯ ДОМ В ПРАГА – ЯБЪЛКАТА НА РАЗДОРА СПОРЕД Т.НАР. ОПОЗИЦИЯ. НАТОВАРЕНАТА МУ ПРОГРАМА ВЕРОЯТНО НЕ МУ ПОЗВОЛИ ДА УВАЖИ ПОКАНАТА. НО СРЕЩА С БЪЛГАРСКОТО МАЛЦИНСТВО В ПРАГА ИМАШЕ. ТЯ СЕ ОСЪЩЕСТВИ НА 2 ОКТОМВРИ, В БЪЛГАРСКОТО ПОСОЛСТВО.

Можем да наречем срещата историческа. От прехода през 1989 г. тя е първата такава между български премиер българите в Чехия. И вместо да я превърнем в историческа и във форум, ние отново показахме, че заслужено ни наричат имигранти.

Съвсем неочаквано обаче, на следващия ден получихме две възможности за по-цивилизована размяна на мнения.

Първата беше в Българския дом в Прага, по време на посещението на съветника на премиера, Ангел Чолаков, на служителя на МВНР, г-н Марин Йовчевски и на завеждащия консулската служба в Прага, г-жа Тюркян Акиф. Те разгледаха Дома и ни дадоха възможност да им покажем и разкажем какво сме успели да направим от него в продължение вече на 40-те години, през които го стопанисваме – със средства на Организацията и без финансова подкрепа от страна на България! Разказахме в какво състояние го получихме през 1971 г., когато МВНР

ни го предостави със заповед за стопанисване и експлоатация. Обяснихме, че домът е отворен за всички. Споделихме и това, че вече поне десет години се опитваме да обединим нашето българско малцинство, разпределено в двайсетина сдружения, клубове и организации, които съгласно Уставите, на практика преследват една и съща цел: съхраняване на българщината и отдалечаване на асимилацията. Десет години предлагаме да се обединим – пък било то и само формално! Настояваме за обединение не, за да наложим хегемония, а за да обединим усилията си и финансите така, че да помогнем на всяко българско землячество да реализира програмите си.

Защо ябълката на раздора да е само Домът в Прага? Ние имаме домове и в Острава и в Млада Болеслав – наши домове, закупени със средства на организацията. Защо се мълчи за тях?

В крайна сметка, гостите си отидоха с чувството, че домът е поверен

в ръцете на добри стопани. По подобен начин са завършвали не едно и две посещения в рамките на тези 40 години.

Втората „поправителна“ се състоя в хотел „Савой“, където беше отседнала българската делегация. В нея участваше заместник-министърът на външните работи на България, г-н Димитров. Поканени бяха само статутните представители на пражките землячества, но както винаги, не можа да мине без участието на г-н Петър Попов, който е „на всяка манджа мерудия“, както казва народът ни.

Г-н Димитров ни обясни, че бъдещето на Дома се очертава в две насоки. Едната е да бъде продаден. В този случай – и ако се обединим повече сдружения, бихме могли да се включим и ние. Вторият вариант е да бъде прехвърлен за експлоатация и стопанисване към Министерството на културата, което да го предостави като база на Българския културен институт. Този вариант засега е неосъществим, тъй като е пределно ясно, че Домът ще има нужда от основен ремонт, а министърът на културата, г-н Вежди Рашидов, няма възможност да отдели необходимите за това средства. Съвсем открит и без това е въпросът, откъде – след настаняването на Института в него – ще бъдат намерени средства за поддръжка и нормален ход на сградата.

Министър Димитров, в заключение, откровено заяви, че Министерството на външните работи разполага с много имоти, няма възможност да се грижи за поддръжката им и по тази причина този втори вариант автоматично отпада. В този миг, лицата на някои от присъстващите видимо грейнаха и незабавно

Срещата със заместник-министър Димитров в хотел „Савой“.

попитаха дали биха могли да получат нещичко от продажбата!

Антон Стамболийски, председател на Българската организация, която фактически стопанисва Дома, опонира, че Домът не е в тежест на българската държава, тъй като единствените средства, които тя е отпуснала за него, са били за закупуването му – и то именно за Българската организация в Чехия и клуба в Прага. Той припомни, че със средствата от стопанската дейност на Дома се покриват не малко разходи на малцинството. „Чували ли сте за Събора в Микулчице?“ – попита той? „Не!“ – отговори г-н Димитров. „А знаете ли, че с наши средства беше ремонтиран физкултурния салон в Българското училище в Прага? Знаете ли, че през 1971 г. получихме една съборетина? Тогава посланик Ат. Димитров, когато ни предаваше дома каза, че България го е купила, а наш ред е да го ремонтираме и преобразим в Клуб! И ние го направихме, без да протягаме ръка към българската държава, със собствените си ръце, с много труд и с помощ от чешките предприятия, където работеха не малко българи.

Остро се изказа и г-жа Силвия Кръстева, заместник-председател на Българска православна община. „Мислите ли за това къде ще се събираме? – попита тя. – Аз съм трето поколение българка. В този Дом са ходили дядо ми и баща ми, ходя и аз с майка ми и с моите деца. Това е единственото място в този голям град, където можем да се видим, да си поприказваме, да гледаме телевизия, да прочетем българска преса и да хапнем вкусни българска кебапчета. Мислите ли за това?“

Реагира и г-н Красимир Бачев, организационен секретар на Българския клуб в Прага. „В Прага съм от доста отдавна и съм свидетел на опитите на редица отговорни лица, които са идвали да огледат Дома. Тръгвали са с голяма кошница, но след като се запознаваха отблизо със ситуацията около този Дом, който ние наричаме „Нашата малка България“, бързо са вдигнали ръце и са се отказвали от намеренията си.

Изказа се и нашият назначен – а не избран – представител на българското малцинство в Комисията за малцинствата при Министерския

съвет на Чехия, г-жа Светлана Лазарова. „Аз съм в Прага вече 24 години. Ходила съм в Клуба като студентка. Там танцувахме народни танци, имаше и самодейност. Откакто се откри хотела – всичко замря, което е много жалко!“ Госпожа Лазарова забравя, че има хора, които са по-дълго от нея в Прага. Аз бях директор на Дома по времето, когато тя следваше в Прага – и не режисура, а монтаж! И никога не съм я виждал да се появява на репетициите на танцовия състав, който ръководеше леля Сотирова – както я наричаха. И трето, хотелът е в Дома от самото начало, веднага след първия ремонт, тоест от 1972 г.

Изказа се и г-н Петър Попов. Той пък попита дали, ако Институтът получи Дома, ще можем да провеждаме в него някои наши мероприятия? Господин Димитров, който явно отговаря за друг ресор, а не за имотите, обясни, че това сигурно ще бъде възможно. Ще има възможност да се ползват и салоните на Посолството, но всичко ще става с предварително заявени и одобрени дати.

Най-потресаващата информация, обаче, не беше поднесена от господин Димитров, а от министър Николай Младенов, който – по време на срещата – в телефонен разговор с главната редакторка на в. „Труд“ – заявил, че „Домът трябва да се продаде! Той е свърталище на наркомани и бандити, той е и публичен дом! Не можем да търпим това!“ Няма да коментирам безочливото твърдение на министъра. Само бих го попитал защо не ни го каза лично,

когато през миналата година, всъщност точно преди една година, беше там? И още – откъде черпи жълтата си информация? Защото, ако е така, защо Посолството ни в Прага не е реагирало досега? Защо не попитахте посланика – какъвто имаше до преди една година? Защо не попитахте г-н Йовчевски, който също е добре запознат със ситуацията? Може би отговорите им нямаше да се впишат в търсената картина? И не на последно място: смятате ли, че ако беше така, чешките власти щяха да мълчат?

Явно е, че министър Младенов черпи информацията си от писанията на псевдодипломата Мартин Томов, който в качеството си на посланик шест години тормози Организацията, правейки неуспешни опити да я разбие. Опитите му да приватизира бившето Търговско представителство на България и Дома на българите в Прага се провалиха. И тъй като на пътя му застанахме ние – изля гнева си върху нас. Знаем, че клеветите му се съхраняват в архивите на Министерството на външните работи.

Обектът е ваш, господа управители на България, и можете да разполагате с него, както намерите за добре. Няма нужда да се криете зад клевети. Но си мисля, че преди да обявите нашия малък къс от България за продажба, няма да е зле да се срещнем и поговорим. Стопанисваме го 40 години, вложили сме в него много труд и любов. Няма как да ни кажете СБОГОМ, без поне да ни благодарите! ■

СЛЕД БАЛОТАЖА НА 30 ОКТОМВРИ, ЦИК ОБЯВИ КРАЙНИТЕ РЕЗУЛТАТИ, СПОРЕД КОИТО РОСЕН ПЛЕВНЕЛИЕВ, КАНДИДАТ НА ГЕРБ, С ВИЦЕПРЕЗИДЕНТ МАРГАРИТА ПОПОВА, ПЕЧЕЛЯТ ИЗБОРИТЕ С 54,1%. ВТОРАТА КАНДИДАТ-ПРЕЗИДЕНТСКА ДВОЙКА, ИВАЙЛО КАЛФИН, БСП, С ВИЦЕПРЕЗИДЕНТ СТЕФАН ДАНАИЛОВ, ПОЛУЧИХА 45,9% ОТ ГЛАСОВЕТЕ.

Росен Плевнелиев е новият президент на България

В първи тур, който се проведе на 23 октомври, имаше 21 кандидатски двойки. Броят на действителните гласове беше 3 364 078. Най-много гласове са получили Росен Плевнелиев – 40.11%; Ивайло Калфин – 28.96% и Меглена Кунева – 14%.

В Прага са гласували 324 гласоподаватели. От тях 6 недействителни бюлетини и 318 валидни. Най-много гласове е получил Росен Плевнелиев – 166, следван от Меглена Кунева – 55 и Ивайло Калфин – 49. Има 10 гласа за Волен Сидеров.

На втори тур, балотажа, участват Росен Плевнелиев и Ивайло Калфин. Избирателната активност е била 43,5%. За Росен Плевнелиев

са гласували около 1 800 000 гласоподаватели, а за Ивайло Калфин – около 1 533 000. За първи път от 20 години, ДПС няма заслуга за избора на президент.

В Прага са гласували 298 избиратели и е имало 3 недействителни бюлетини. От гласувалите има 226 гласа за Росен Плевнелиев и 69 гласа за Ивайло Калфин.

Най-много въпроси от страна на българските журналисти по време на късната пресконференция, дадена от ГЕРБ след приключване на изборния ден, бяха фокусирани върху ясно очерталата се действителност, че ГЕРБ ще ръководи страната по всички линии. Премиерът Бойко Борисов потвърди полученото доверие, което се по-

твърждава от факта, „че това беше партиен вот. Който и да бяхме извадили, щеше да бие. Избрахме най-доброто от партията”. Заяви, че не се подготвя за президент, Росен Плевнелиев няма „да му топли мястото” и заяви нежелание да коментира подобни обиди, насочени към новия президент. Допълни, че осъзнава отговорността, която носи и че би искал един ден да му остане време за почивка.

„Кога ще видим новата първа дама?” – жилаха журналистите. „Когато му дойде времето!” – върна им жеста Росен Плевнелиев.

Новата президентска двойка ще смени Георги Първанов и Ангел Марин и ще встъпи в длъжност на 23 януари 2012 година ■

Мисли глобално, действай локално!

В КРАЯ НА АВГУСТ В ПРАГА ПРИСТИГНА НОВИЯТ ДИРЕКТОР НА БЪЛГАРСКИЯ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ – ГАЛИНА ТОДОРОВА. ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ ИНТЕРВЮТО, В КОЕТО ТЯ, С ИЗКЛЮЧЕНИЕ НА ЕДНО ИЗРЕЧЕНИЕ (С КОЕТО СМЕТНА, ЧЕ Е ОТДАЛА ДЪЛЖИМАТА ДАН), ДЕЛИКАТНО ЗАБРАВИ СЕБЕ СИ И СПОДЕЛИ ВИЖДАНИЯТА СИ ЗА ПРЕДСТАВЯНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА В ЧЕХИЯ.

Галина Тодорова (вдясно) открива вечерта, посветена на издателство „МаК“.

Какво означава според Вас да представлявате една балканска култура пред обществеността на страна в центъра на Европа?

В „Българското възраждане“ покойният проф. Николай Генчев казваше, че балканската култура се отличава, както с чувството си за красота, така и с интуицията на разума. На балканската култура, допълваше той, също така е присъща не изначалната оригиналност,

а оригиналното съчетание на свое и чуждо. Бих добавила също още няколко факта от историята. И Чехия, и България са били част от две империи, които се разпадат след Първата световна война. В границите на Австро-Унгарската империя Чехия е съществувала заедно с още 10 други националности, а в Отоманската империя българите са съжителствали с 16 други народи. В този смисъл не мисля, че българската култура труд-

но е била и ще бъде възприемана в Чехия, независимо че тя е държава в сърцето на Европа, а България съчетава в себе си европейската и източните цивилизации. Още повече културните взаимоотношения между двете страни имат дълга история, която е достатъчно известна, за да се съсредоточавам върху нея. Чехът Константин Иречек е министър на Народното просвещение в България в периода 1881–1882 г., и пише „История на българите“ с подкрепата на много българи... Но трябва да гледаме напред. Аз съм космополит като мислене, и родолюбива като чувствителност. Не считам, че тези качества си противоречат. Напротив. Придържам се към една известна максима – „Мисли глобално, действай локално“.

Кои са постижения на съвременната българска култура, които имате намерение и възможност да представите в Чехия?

Културните приоритети на всяка държава са изключително динамични, и в различните моменти, най-ярките културни постижения се концентрират в няколко основни творчески направления. Това, към което ще се стремя, е както да осигурявам изява на водещите постижения в различните жанрове в момента, така и с помощта на хората на изкуството и културата, с които общувам в България и Чехия, (пък и с всеки който има мнение по тези въпроси) да успее да уловя кои културни тенденции в България ще се превърнат в значими естетически факти в близко бъдеще. За да мога да представя първо в Чехия това, което в България предстои да се превърне в културно постижение. Трудно е, но не и невъзможно. Не бива, ми-

По време на вернисаж в галерията на Института.

С българската актриса Надя Тодорова.

сля аз, да оставаме само в обхвата на предишните и настоящи културни събития в България. При представянето на една национална култура, винаги трябва да се мисли с няколко хода напред, за да може да се съчетае непреходността на значимите артефакти от миналото, с проактивно предвиждане и представяне на тези, които тепърва са в зародиш.

Трябва ли да се „разпиляват“ средства за култура в комерсиалния свят, в който живеем?

Мога естествено да ви кажа колко важни са парите, инвестирани в културата. Но ще бъде банално. За това ще развия друга теза. Културата уникално изобретява универсални същности. Всяко изобрете-

ние, независимо дали е в науката или културата, представлява мултиплициращ елемент от развитието на цивилизацията. Има един отдавна известен парадокс. И той се състои в това, че ако например Нютон не беше открил гравитацията, някой физик, рано или късно, щеше да го направи. Но ако Моцарт не беше композирал произведенията си, никой друг не би могъл да го направи като него. Впрочем именно поради това, Нобеловите награди се връчват не само за постижения в науката, а и в изкуството. Карел Чапек в социално-фантастичния си роман „Фабрика за Абсолют“, разказва за изобретението на един Карбурагор, който произвежда Абсолют. Научните постижения винаги са имали претенциите, че създават някакъв абсолют, чрез определено изобретение или теория. Културните постижения от своя страна се противопоставят на абсолюта. Културата ни

освобождава от ареста на прагматизма. Но така или иначе парите са неотменима част от съществуването на цивилизацията, тоест – неотделими, както от икономиката, така и от културата. Достатъчно е само едно изречение на шефа на федералния резерв на САЩ или на Централната Европейска банка, и борсовите пазари полудяват. Но също така е достатъчно и едно изречение на известен авторитет, в която и да е сфера на културата, за да настъпи смут или възторг в общественото мнение. А силата на общественото мнение, едва ли е по-малка от силата на финансовите институции. Има и още една голяма разлика. Културните кризи, винаги са последвани от финансови. А финансовите кризи,

доста често, водят до културно възраждане. Е, парите, разбира се, са важни. Казват, че тяхното най-ценно качество се състои в количеството им. За феномените на културата е точно обратното. Най-важните качества на тези феномени са в неповторимостта им.

Преживяхте ли културен шок от престоя си в Чехия досега?

Не, разбира се. По-скоро очаквам Българският културен институт да предизвика културен шок в Прага. Шегувам се разбира се, не си падам по шокотерапии.

Умеете ли да отстоявате думата си?

По-скоро отстоявам позиции и нося отговорност за думите и действията си.

Коя е Галина Тодорова?

Е, не съм наивник на средна възраст. Привързана съм, като всяка жена към дъщеря си и съпруга си. Обичам движението и действието. Мразя и се пазя от злоупотребите във всичките им форми. Държа на мярката, което не означава, че не съм свободен човек и имам претенции към тези, които не понасят умереността. Толерантна съм към ексцентричността, макар да не ми е присъща. И не обичам да говоря за себе си.

Ако трябваше да промените нещо в живота си, какво би било то?

Нищо.

Правила ли сте нещо неразумно в живота си?

Да, но няма да ви кажа какво. Още повече, че впоследствие се оказа, че всъщност е било много разумно.

Има ли въпрос, който пропуснах да Ви задам?

Да. Той пак е свързан с парите. Не трябва ли парите за култура да се насочат по-скоро към хората, които изпитват лишения и животът им е под въпрос всеки ден? Кое по-важно? 10 000 гладуващи или едно художествено произведение, или 10 000 произведения на изкуството, спрямо страданието на един човек? Аз нямам отговор на този въпрос. ■

Състав „Китка“ – 10 години по-късно

НАЧАЛОТО: ЕСЕНТА НА 2001

ПЪРВИ РЕПЕТИЦИИ: БИСТРО „РОПОТАМО“, УЛ. „СРЪБСКА“ 17, БЪРНО

ОРГАНИЗАЦИОННО: В РАМКИТЕ НА БЪЛГАРСКОТО КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНО СДРУЖЕНИЕ В БЪРНО

ПЪРВО ПРЕДСТАВЯНЕ: КОЛЕДЕН КОНЦЕРТ НА МАЛЦИНСТВОТА В БЪРНО – „ŽIJEME V JEDNOM MĚSTĚ“, DIVADLO VOLKA POLÍVKY V BRNĚ, PROSINEC 2001

През 2011 година танцовият състав за български народни танци „Китка“ от град Бърно, отбеляза завидните десет години успешна фолклорна дейност. Творческият му път започна през 2001 година в бистро „Ропотамо“, където по това време се помещаваше Българският клуб.

Създаването му беше породено от отколешната идея за сформирание на състав за български народни танци. Като при всяко начало, идеята беше твърде аморфна, без да се знае къде ще се танцува, какво ще се танцува, с какви носии и под чие ръководство. Онова, което беше ясно от самото начало, бяха организационните въпроси. Танцовият състав беше

приеман като естествена част от структурата на Българския културен клуб в Бърно и като такъв щеше да бъде финансиран и подпомаган от него. Георги Лачев, председател на Клуба, беше горещ привърженик на идеята за танцов състав, защото виждаше в нея възможност за съживяване на организационната дейност, която предвид обществените реформи по това време беше силно ограничена.

Първите репетиции се проведоха в самото бистро „Ропотамо“ – малко заведение в избени помещения, изградено с доброволен труд и клубни средства. За да има поне някакво място за репетициите, масите и сто-

ловете трябваше да бъдат натрупани първо в един от ъглите. Помещението беше наистина малко, но желанието голямо и така при всяка репетиция имаше местене на маси и столове и чак тогава следваха танците.

Началото, разбира се, беше с българските народни хора – „Право“, „Дойчово“, „Еленино“ и „Пайдушко“. Танцуваха предимно деца на около 8–10 години и техните родители. Първото официално представяне беше на Коледния концерт на малцинствата в Бърно, който се проведе на сцената на „Театъра на Болек Поливка“. Предвид малкото репетиции, групата се колебаеше

дали да вземе участие, но по настояване на инж. Лачев изиграха няколко хора. И дума не можеше да става за някаква по-атрактивна хореография! Никой нямаше толкова опит, а и времето за подготовка беше крайно недостатъчно. Нямаше носии, само черни панталони, поли,

Удовлетворението от това, че имаме танцова група, че нашите деца се учат да играят български хора, беше неописуемо

обувки и бели ризи. Удовлетворението от участието обаче, от това, че вече имаме танцова група, че нашите деца се учат да играят български хора и че и ние вече имаме какво да покажем на такива мултинационални акции, беше неописуемо.

Постепенно на репетициите започнаха да идват все повече хора и мястото за танци в „Ропотамо“ стана недостатъчно. В началото на 2002 година репетициите започнаха да се провеждат в по-голямо помещение на улица „Братиславска“, собственост на обществена организация, на която се плащаше наем. Средствата за наема се отпускаха от Българския културен клуб. Инженер Георги Лачев присъстваше на почти всяка репетиция, подкрепяше участниците и правеше фотодокументация. Всеки път, когато идваше, носеше и голям термос с ароматно кафе за танцьорите.

Голям проблем бяха носии. Започнаха да се търсят от членовете

на Клуба и се крояха планове за набавяне на нови. Средствата, с които Клубът разполагаше, не стигаха за закупуването им и затова част от тях бяха скроени и ушити с подръчни материали. Червените покривки за маса се превръщаха в мъжки пояси и женски престилки. По-възрастните членове на Клуба донасяха скътани калпаци, цървули, престилки, ризи, елечи и по този начин, „в движение“, се комплектоваха носии.

Поредното представяне на танцовата група стана през май 2002 година в „Моравската галерия“. Репертоарът все още беше от няколко хора, но танцьорите бяха с носии, които макар и различни, носеха усещането за българския дух. С голяма радост групата участва и в тържеството в Микулчице през май същата година. Сдружението осигури автобус, с който пътуваше не само трупата, но и членовете на Клуба. За озвучаването се погрижи отново инж. Лачев. По това време групата наброяваше вече около 16 човека.

През есента на 2002 година, благодарение на контактите на Николина Флекава, танцьорка в групата, репетициите започнаха да се провеждат в сградата на омбудсмана на Чехия. Наем не се плащаше – факт, който доста облекчи бюджета на Клуба. Освен народните хора започнаха да се правят и опити за къси хореографии, но бяха необходими поне две – три репетиции, преди да се роди едноминутна хореография.

По това време, започнаха дискусии около статута на групата

– част от участниците все по-усилено настояваха да се регистрира като самостоятелна организация. Обособиха се два лагера с противоположно мнение и атмосферата по време на репетициите престана да бъде творческа. Репетициите станаха място за емоционална размяна на мнения, танците бяха изместени от спорове. Стигна се до момента на радикалната промяна, в който голяма част от танцьорите заявиха твърдата си позиция за оставане в Клуба. Групата се разцепи и една част от нея продължи работата си в рамките на Клуба. Другата част започна да развиват фолклорна дейност като самостоятелна организация. Бяха трудни времена, но въпреки всичко имаше достатъчно здрав разум, за да излезе групата заедно на Коледния концерт на малцинствата. Макар и за последно, тя се представи много добре и получи заслужени овации. В не малка степен за това помогнаха и оригиналните носии, предоставени от Българския клуб в Острава.

След разделянето, танцова група „Китка“, останала в рамките на Българския клуб, провеждаше репетициите си в салона на фитнес клуб „Примавера“. Репетициите водеше Даниел Велчев, който има голяма заслуга за изграждането на „Китка“. На традиционната вечеринка по случай Никулден през декември 2002 година, „Китка“ се представи с български народни хора и със сърцатата си игра допринесе за добрата атмосфера.

Микулчице 2002 година.

Следващата, 2003 година, бе особено плодотворна за развитието на „Китка“. Реализирани бяха първите самостоятелни хореографии и бяха ушити носии за всички танцьори. За целта беше закупена и шевна машина. В шиенето се включиха всички жени от състава. С нови носии и със самостоятелни хореографии, „Китка“ се представи на вечеринката през март 2003 година в салона на ресторант „Козак“.

Репетициите на „Китка“ придобиваха все повече облика на творческа работа, защото се играеха не само хора, а се разучаваха и хореографии – „Данец“, „Жоркината“, „Копаница“ и други. Ръководителят на състава, Даниел Велчев, идваше на репетициите с идеи за атрактивни хореографии, показваше, изискваше и окуражаваше танцьорите. Необходимите за дейността финансови средства се набавяха чрез дотации от кметството на Бърно, от Министерството на културата на Чехия и от управата на Южноморавска област. „Китка“ вземаше редовни участия във фолклорни изяви като „Žijeme v jednom městě“, „Návraty ke kořenům“ и Европейския ден на музиката. Нито една от традиционните български вечеринки в Бърно, както и съборите в Микулчице, не минаваха без фолклорната програма на групата. „Китка“ радваше със своите изпълнения и сънародниците ни в Острава, Прага и Братислава. Поканата за участие във фолклорния фестивал „Jánošíkův dukát“ през лятото на 2004 година, беше поред-

ното признание за труда на всички танцьори.

През 2004 настъпиха промени. Дойдоха нови желаещи да танцуват, а някои от танцьорите прекратиха участието си. Ръководството на състава беше поето от Райчо Велев а после и от Георги Жилев. Бяха осигурени оригинални български носии, поръчани, ушити и доставени от България. Освен редовните си представления в Чехия, в продължение на три поредни години „Китка“ участва и във фестивала BULFEST, в град Фертьюд, Унгария. Участията във фестивала бяха по покана на организаторите и представляваха своеобразен завършек на творческата година, преди лятната ваканция.

С участието си в различни фолклорни форуми, съставът имаше възможност и да „сверява“ хореографиите си по замисъл и изпълнение с тези на другите танцови състави и така да подобрява програмата си. За кратко време „Китка“ имаше и певица, правеха се опити и за инструментални изпълнения с акордеон и тъпан. За да бъдат реализирани по-добри хореографии, бяха поканени професионални хореографи от България. Две поредни години, през 2008 и 2009 година, бяха организирани фолклорни уикенди под ръководството на професионалните хореографи Мирослав и Анна Станеви. Благодарение на тези репетиции, програмата на „Китка“ се обогати с няколко нови и атрактивни хореографии – Тракийски танц, Пи-

рински танц, Шопски танц и Детски танц с цветя.

С новата си програма съставът се представи първо на събора в Микулчице. Обширен репортаж за състава излъчи и телевизия СКАТ в предаването си „Облаче ле, бяло“ на 20. 07. 2009 година. Добрата подготовка не остана незабелязана и „Китка“ получи покана за участие в престижния фолклорен фестивал в Стражнице. Представянето на състава на такъв мащабен фолклорен форум е голямо признание за труда на всички, които мислят за българското и полагат усилия то да бъде запазено.

„Китка“ продължава да радва и днес с български народни танци. Подготвя и представя хореографии по срещи на земляци в Бърно, Братислава и Острава, на съборите в Микулчице и на редица фолклорни форуми.

Животът на състава, разбира се, включва не само танците. „Китка“ дава възможност за срещи, за споделяне и разговори, за нови контакти. Покрай репетициите се срещат и запознават децата на наши сънародници, които преди това дори не са чували един за друг. Техният приятелски кръг става все по-широк и все по-трудно се побира на една маса по време на вечеринките. Трудно ще бъде забравено преживяното заедно покрай танците, участията във фестивали, семинари и събори.

За десет години децата пораснаха, но останаха преди всичко приятели. Може да се очаква, че така ще бъде и занапред. ■

Тайнството на

АКО РЕШИТЕ ДО КРАЯ НА ГОДИНАТА ДА ПОСЕТИТЕ ИЗЛОЖБАТА „ВЕЛИКОЛЕПИЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ИКОНИ“ В РОЖМБЕРСКИЯ ДВОРЕЦ НА ХРАДЧАНИ, ЩЕ БЪДЕТЕ ИЗЕНАДАНИ ОТ ОБХВНАЛОТО ВИ СТРАННО, ПОЧТИ МИСТИЧНО УСЕЩАНЕ ЗА ОТДАЛЕЧАВАНЕ ОТ ЕЖЕДНЕВИЕТО. В ЕДИН МИГ ЦЕЛИЯТ 21 ВЕК ЩЕ СЕ СТОПИ, А ЗАЕДНО С НЕГО И ПРАГА И ЩЕ СЕ ОЗОВЕТЕ ВЪРХУ КАЛДЪРЪМИТЕ НА СРЕДНОВЕКОВНА БЪЛГАРИЯ. ВОЛЮ-НЕВОЛЮ ЩЕ УСЕТИТЕ ИЗВИСЯВАНЕТО НАД ЗЕМНИТЕ ГРИЖИ, КОЕТО Е ТЪРСИЛ ДРЕВНИЯТ ИКОНОПИСЕЦ И, ЕХ!, МОЖЕ ПЪК И ДА ОСТАНЕ НЕЩО, СЛЕД КАТО ИЗЛЕЗЕТЕ НАВЪН.

Изложбата беше тържествено открита на 4 октомври, в присъствието на президента на Чехия, Вацлав Клаус, на премиера на България, Бойко Борисов, на българския министър на културата, Вежди Рашидов и много други почетни гости.

Куратор на изложбата беше Светла Московска, изкуствовед и уредник на отдел икони в Градската художествена галерия в Пловдив. Изложбата съдържа 83 експоната, икони от края на 15 до края на 19 век, собственост на Пловдивската света митрополия и на Градската художествена галерия в Пловдив. Обогатена е с т.нар. църковна утвар – предмети, свързани с християнския ритуал: кръстове, кандила и др. Част от тях са собственост на Градската художествена галерия, други принадлежат на Етнографския регионален музей в Пловдив.

Какво ценно носят в себе си иконите, Светла?

Те са преди всичко култови предмети. Поклонникът влиза в храма, за да изрази своята мъка, радост и почит към бога и светците, които са отдали живота си за тази вяра. Затова винаги изпитвам към иконите респект като към култови предмети, но от друга страна и като към художествени произведения. Средновековните художници почти не са се подписвали, тъй като идеята е била, че Бог води ръката им и те постигат делото си чрез него. Днес ние уважаваме и художниците. Винаги ме е удивлявал техният професио-

нализъм, фактът, че онова, което са създали, е толкова трайно и сякаш защитено от времето.

От кои периоди са иконите, които изложбата представя?

Първият е от края на 15 до началото на 16 век. От тях най-стари са три икони от храма „Св. Св. Константин и Елена“ в Пловдив: „Св. Богородица“, „Исус Христос“ и „Св. Св. Константин и Елена“ – патронната икона на храма.

Тези икони са изпълнени все още във византийски стил и носят посланието на византийската икона, която е била със строг характер, с цел поклонникът да се спре, да бъде респектиран от образа, на когото се моли и по този начин да бъде воден към честност и добродетелност. Образите на светците са изписани върху златен фон, който е символ на божествената светлина. Златото олицетворява проявлението на бога и поставя невидима стена, която разделя нашата земна реалност от небесната същност.

Иконите от този период поразяват с богатството и тежестта си, което от своя страна говори за богатството на ктиторите. Ктиторството, тоест дарителството, е традиция, както в ортодоксалното, така и в западното християнство. Храмовете и украсата им се изпълнявали с да-

рение. Затова иконите говорят и за времето, в което са създадени.

Не по-малко любопитно е, че много от тези икони са направени от цяло дърво – което показва какви величествени дървета е имало през онези времена. През следващите векове иконите се правят от различни парчета, които отзад се задържат с други такива, поставени напречно.

През 16 век, най-общо казано, в иконописата се проявява влиянието на западното изкуство. Изложбата включва осем такива икони, от Несебър, които са от Критската школа. При тях се появява една по-реална перспектива и повече обем на лицата. В две от иконите има прекрасни вази с карамфили.

В следващия, 17 век, навлиза барокът. Върху иконите се правят релефни ореоли с различни изображения върху тях, появява се и дърворезбата върху самите икони. Новостите подсказват блясъка, който по това време е съществувал в Европа и не оставя съмнение, че българските

българските икони

художници са пътували из Европа и са видели изключителните творби в оригинал. Връщайки се, те са отразили видяното в своите творби.

През 18 век започват наченките на Българското възрождане. През 1762 г. Паисий завършва своята история. Появява се стремеж към просвещение. С натрупването на богатство, от страна на българите се заражда стремежът за строеж на по-големи и по-красиви храмове, изцяло украсени със стенописи, които са по-свежи и по-пъстри. Облеклата на светците са по-богати, в съответствие с дрехите, които се носят тогава и днес различаваме много ясно този нов етап в иконописата – изображенията са по-ярки, открояват се от предишните с повече цвят, с повече декоративни елементи и детайли.

През 1999 г., когато Пловдив е домакин на Европейския месец на културата, иницираш откриването на изложба, наречена „Пътят на хаджията“. Тук също представяте една картина, наречена „Ерусалимия“. Защо точно хаджийството?

След 16 век, независимо, че България е в границите на Османската империя, в икономиката ни има подем. Българинът се замогва, започва да строи големи къщи и да пътува и то не само из Европа. Онова, което обаче придава особена тежест, е хаджийството, да станеш хаджия е уважавано и от страна на турците. Понятието „хаджия“, на практика, е арабският вариант на „поклонник“. За народ, който няма своя държавност, а само църква, титлата „хаджия“ е онова, което отваря вратите в Османската империя. Имаме запазени текстове още от 13 и 14 век, които свидетелстват за присъствието на български поклонници там. Понякога поклонникът е тръгвал с цялото си семейство, събирал е пари с години, пътувал цяла година. Целта е била да осъществи пътуването.

Затова в изложбата включихме „Ерусалимия“ от 1815 г. – ерусалимско пано, с изображение на храма на

Възкресение Христово, което разказва за светите места в Ерусалим.

В изложбата са включени и няколко чудотворни икони?

Характерно за чудотворните икони е чудодейното им появяване и връзката с манастирите – като обител на хора, които са се отказали от обикновения живот. Хората посещават такива манастири и се покланят пред иконата за да получат облекчение от болка, мъка и грижи.

Включили сме две икони на Света Богородица, които са от различно време, но и двете носят епитета Тройручица. Св. Богородица има много епитети, свързани с чудесата, които е извършила съответната икона. Тройручицата е свързана с историята на един певец и писател от Сирия – Йоан Дамаскин, който бил наклеветен и за наказание, халифът заповядва да му отрежат ръката. Носейки отрязаната си ръка, Йоан Дамаскин отива в храма и застава пред иконата на Св. Богородица. Обеща-

ва, че ако му върне ръката, ще постави златна ръка. Изтощен от мъка и болка, той заспива и когато се събужда – ръката му е на мястото си. От благодарност той наистина поръчва една златна ръка, която остава върху иконата. Днес не знаем дали тази икона още съществува и къде се намира. През вековете, художниците, които са получавали поръчка да нарисуват икона на Тройручицата, копират иконата, която се намира в Хилендарския манастир и която днес приемаме за оригинал. При това, художникът не винаги е отивал в Атон и понякога е копирал копие на оригинала. Троянската икона, например, е правена специално за Троянския манастир и е копирана от оригинала в Хилендар.

Безкрайни щети на християнското изкуство нанася иконоборството. За няколко десетилетия то успява да унищожи хиляди икони, стенописи и мозайки?

Когато дошло, иконоборството постановило, че иконите са като предишните изображения на боговете-идоли. В отговор, Седмият вселенски събор (787), а след това и Цариград-

ският поместен събор (843), връщат иконопочитанието. Те излизат със законодателство, че иконата не е идол, а носи първообраза на определеното изображение. От тази гледна точка се приема, че иконата има първообраз, който следващите художници повтарят и затова няма как да сбъркат, това винаги е същият човек, макар и в друга поза или ситуация.

Специално за Исус Христос има няколко първообраза. Един от тях е свързан с легендата за владетеля Авгар, който бил болен от проказа и за да се излекува, поискал от своя придворен художник Ананий да му донесе изображение на Исус Христос. Ананий открил проповядващия Исус и се опитал да го нарисува, но „не могъл да осмисли образа Божи“. След края на проповедта, Христос измил лицето си и го подсушил с ленена кърпа, която след това дал на художника. На нея бил отпечатан ликът на Божия син.

Според друга легенда, по пътя към Голгота, набожната девойка Вероника подала на Исус ленена кърпа, с която той попил потта и кръвта от лицето си и на нея също се появил отпечатък на лицето му.

Би ли ни казала нещо за себе си и отношението си към красотата, която подбра и подреди за нас в Рожмберския дворец?

Завършвайки изкуствознание, аз съм изучавала различни части от историята, основно българската, което е формирало специалното ми отношение към православното изкуство. За мен е безкрайно интересно да разкривам непознати досега икони – а те се намират навсякъде в българските църкви. Да откривам автори и фрагменти от миналото. Всичко това първо ме зарежда и второ, изпитвам удовлетворение, когато открия нещо ново, което може да бъде предоставено на хората.

Излизайки от залата, може би ще забравим видяното. А може би не. Във всеки случай ще остане споменът за неочакваното ни преклонение пред одухотворената красота на лишените от земни страсти образи. Усещане, което от време на време несъмнено ще убожда материалната нагласа на съзнанието ни като (полезно) трънче. И ще вирва главата ни с мисълта, че *pokud nám tuzemští ani tohle neuznají – pak snad nic.* ■

Изложба за (архитектурния) клиент

НА 11 ОКТОМВРИ, В БЪЛГАРСКИЯ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ В ПРАГА СЕ СЪСТОЯ ОФИЦИАЛНОТО ОТКРИВАНЕ НА ИЗЛОЖБАТА „БЪЛГАРСКИЯТ МОДЕЛ. АРХИТЕКТУРА НА КРИЗАТА“, НА АРХИТЕКТА ЯСЕН МАРКОВ И КУРАТОРА ЙОВО ПАНЧЕВ. НЕОБИКНОВЕНИЯТ И ИНСПИРАТИВЕН ПОЧИН НА ДВАМАТА МЛАДИ ТВОРЦИ Е РЕЗУЛТАТ ОТ ТЪРСЕНИЯТА ИМ В СФЕРАТА НА ВЪПРОСА: КАКЪВ Е БЪЛГАРСКИЯТ АРХИТЕКТУРЕН МОДЕЛ ДНЕС? В ОТГОВОР ТЕ ИЗГРАЖДАТ ПЛЕЯДА ОТ СТРАТЕГИИ И КОМБИНАЦИИ НА АРХИТЕКТУРНИЯ ДИЗАЙН – БЪЛГАРСКИЯТ МОДЕЛ.

Изложбата в Института е част от петото издание на Международния фестивал за архитектура и урбанистика „Architecture Week“, който се състои от 10 до 23 октомври. Главен организатор е Czech Architecture Week s.r.o., с директор Петър Иванов и главен партньор Raiffeisen-Leasing Real Estate. Патронаж са поели Министерствата на културата на Чехия и Словакия, Министерството на регионалното развитие на Чехия, Бохуслав Свобода, приматор на Прага и Милан Фтачник, приматор на Братислава.

Фестивалът, както винаги, протече паралелно на различни места. Най-важните моменти бяха съсредоточени в Летния дворец на кралицата Ана (Královský letohrádek). Основната тема на тазгодишното издание беше „Универсалният град“, проектът „Архитектура и урбанизъм на Вишеградската четворка“ (т.е. на Чехия, Словакия, Полша и Унгария) и изложбата „Arch Cities“, която представя архитектурните съкровища на градове от цял свят чрез модели, фотографии и мултимедийни презентации.

Най-престижната българска изява беше участието на град София на Arch Cities. Българският културен институт, съвместно със Столична община и Съюза на българските архитекти, представи древната ни столица като град с богато културно-историческо наследство, който „расте, но не старее“.

Втората изява беше именно изложбата „Българският модел“, която е съвместен почин с „Гъоте институт“ в София. Беше открита от новия директор на Института – Галина Тодорова и от Ясен Марков, в присъствието на специален гост, Ангелика Едер, програмен директор на „Гъоте институт“ – Прага.

Галина Тодорова откри вернисажа с въпроса: Какъв, всъщност, е българският модел? Това е въпросът, който си е задал един млад български архитект, завършил архитектура в Щутгарт и избрал да проведе разговор с двама български, по своему известни личности. Тази изложба в никакъв случай не е представителна извадка за вижданията на съвременния модел за България. Но е възможност – и може би провокация? – за всеки един от нас да открие или да потърси своя модел тук.

Според думите на Ясен Марков, в търсене на българския архитектурен модел, творците първоначално обърнаха поглед към цялата архитектура на България. Едва след като виждат, че темата е прекалено обширна, те решават да се ограничат в т.нар. нова архитектура, строена от 90-те години насам.

„Открихме – сподели на вернисажа Ясен Марков – че архитектурата се намира в криза и причината е архитектурна криза – което е тавтология. Открихме, че мечтите на хората, които са мотор за създаване на

архитектурата, са осветени балкони и огради със стъклени парчета от шишета, които да пречат на престъпниците да влязат в двора. Открихме много дребни мечти. И се запитахме това ли е наистина българският модел и българският дух? И изводът ни се стори невероятен. Идеята за изложбата се роди, когато си дадохме сметка, че това е архитектура, в която архитектът е прекалено маловажен, а клиентът все по-важен и решихме да направим изложба не за архитекта, а само за клиента. Защото мечтата или идеята за една къща, по принцип винаги е нещо леко, красиво и ефирно. И тази мечта стана център на изложбата.“

Авторите провеждат видеоинтервюта с 20 популярни български личности и на базата на заснетия материал, Ясен Марков създава индивидуални архитектурни проекти за всеки от тях, в зависимост от техните мечти, предпочитания и вкус.

„Тези двама човека – споделя той – са най-различни. Някои са случайно срещнати, а други целенасочено избрани. Те ни разказаха за своите мечти и те бяха съвсем различни от онова, което можем да видим днес в София. Те ни разказаха мечтите си, а ние ги визуализирахме в тези разпечатки.“ ■

Как общуваме в езика или отново за българския език

ДЕНЯТ НА ЕЗИЦИТЕ, ПРАЗНИКЪТ НА ПРЕВОДАЧИТЕ И ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ПО ЕЗИЦИ БЕШЕ ОТБЕЛЯЗАН И В БЪЛГАРСКИЯ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ В ПРАГА НА 14 СЕПТЕМВРИ С КРЪГЛА МАСА НА ТЕМА „КАК ОБЩУВАМЕ В ЕЗИКА?“. ЦЕЛТА НА ДОМАКИНИТЕ БЕШЕ ДА ОРГАНИЗИРАТ ФОРУМ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК В АКАДЕМИЧНИТЕ СРЕДИ, КЪДЕТО ТЕ ДА СПОДЕЛЯТ СВОЯ ОПИТ ОТ ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА ПРАКТИКА СЪС СВОИТЕ КОЛЕГИ ОТ ДРУГИ УНИВЕРСИТЕТИ.

В кръглата маса взеха участие преподаватели от Карловия университет в Прага, Масариковия университет в Бърно, Университета в Пардубице, а също и от Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Първата част на форума под наименованието „Как преподаваме съвременния език“ беше открита от Хана Гладкова с реферат на тема „Малкият български език“ – проблеми и предизвикателства на на-

шето съвремие“. Гинка Бакърджиева от Карловия университет представи мултимедийен учебник по български език, използван и в обучението на чешки студенти. Елена Крейчова представи един от най-модерните начини за обучение на студентите по български език в Масариковия университет – т. нар. E-learning обучение.

Втората част, „Езикът в книгите и сред хората“, беше посветена на изданието наскоро в София „Кратък чешко-български речник на не книжовната лексика“. Людмила Ухлиржова разказа за спецификата на работата в процеса на създаването на този речник от Янко Бъчваров и колектив, а Маргарита Младенова от СУ „Св. Климент Охридски“ сподели с колегите си как и за кого е съставен краткият чешко-български речник на не книжовната лексика.

Третата част, „Как четем езика на литературата?“ беше с акцент върху езика на литературния превод през гледната точка на Добромир Григоров от СУ „Св. Климент Охридски“, а Мирослав Коуба от Пардубицкия университет представи интересен поглед към възрожденската литература: как (не) я разбираме и как (не) я интерпретираме днес в българо-чешкия езиково-литературен дискурс.

Многобройните въпроси след всеки доклад и дългите дискусии, които в никакъв случай не успяха да се вместят в определеното за целта време, бяха свидетелство за това, че форуми от този формат са изключително полезни и инспиративни, дискутирните теми са много актуални, тъй като те произтичат от ежедневната комуникация и работа с живия език. ■

НА 19 ОКТОМВРИ, В РАМКИТЕ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ФЕСТИВАЛ „ARCHITECTURE WEEK“, БЪЛГАРСКИЯТ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ ОТВОРИ ВРАТИ ЗА ФОТОИЗЛОЖБАТА „АНОНИМНИ ЗОНИ“ НА МЛАДИЯ ФОТОГРАФ ОТ БЪЛГАРСКИ ПРОИЗХОД, НИКОЛА ИВАНОВ. ЗА ВСЕОБЩА (ПРИЯТНА) ИЗНЕНАДА, ОЗНАМЕНУВАНА С БУРЕН АПЛАУС И СМЯХ, ВЕРНИСАЖЪТ СЕ ОКАЗА МОЖЕ БИ НАЙ-КРАТКИЯТ В ИСТОРИЯТА НА ИНСТИТУТА.

През обектива – светът е друг

Никола Иванов е студент от катедра „Фотография“ в Празката филмова академия (FAMU). „Снимах от петгодишен – разказва той, явно без особена склонност към дългите словесни изповеди. – Може би по-сериозно започнах да се занимавам с фотография, когато станах някъде на петнайсет. Взех стария фотоапарат на дядо, започнах да снимам и кандидатствах в Средното графическо училище, специалност фотография. Приеха ме и оттогава снимам. Феноменът на глобализацията винаги ме е привличал, както и проблемите на съвременния свят въобще. Идеята за цикъла „Анонимни зони“ се роди, разбира се, спонтанно. Живея в периферията на Прага – Černý most, където има огромен търговски център. Веднъж, докато се разхождах там, ми хрумна да снимам архитектурата на градската промишлена периферия. Стори ми се интересен феномен.“

В началото Никола Иванов за снима огромно количество снимки с дигитален фотоапарат. Докато осмисля заснетото, идеята започва да добива форма, той започва да прави паралелни нощни и дневни снимки, вследствие на което се ражда цикълът, който в завършен вариант съдържа двайсет и един фотоса.

Курасторката на изложбата, Хелена Мусилова, в своята анотация обръща внимание, както на социалното значение на темата, така и на таланта на младия творец. „Цикълът „Анонимни зони“ – пише тя, – отразява актуални социални проблеми, без да копира утвърдените тенденции. Фокусира вниманието върху постройките в периферията на различни европейски градове, чиято точна локализация е невъзможна поради тяхната анонимност.

В представените фотоси Иванов показва чувство за детайл, композиция и умение да улови атмосферата.

Цикълът може да бъде възприеман в две равнини: от една страна е анализът на определено социално явление – анонимността на градските периферии, които по цял свят си приличат, а от друга страна е силно въздействащият визуален образ, чиято магия спада изцяло към света на изобразителното изкуство.

Никола Иванов не е първият творец, привлечен от анонимността на периферията. Истина е обаче, че нощният, черно-бял поглед към нея и визуално впечатляващите композиции внасят в темата нов елемент. Особено нощта придава на фотосите неповторима гледна точка. Тъмнината радикално променя връзката между предметите и формата им. Тя не е цветна (оттам и изборът на черно-бяла техника) и изгражда илюзията за двуизмерно, привидно празно пространство, от което призрачно се материализират повече или по-малко конкретни и абстрактни форми, които може би имат някаква роля в „реалния“

живот, но нощта им придава ново значение.“

„FAMU е легенда, спор няма – признава Никола Иванов. – Страхотна школа за кинаджиите, а и за фотографите, тъй като имат възможност да изпробват идеите си. Благодарен съм за подкрепата ѝ при възникването на тази изложба. Но е много възискателна. Ако човек иска да я завърши – трябва да ѝ се отдаде изцяло.“ И той го прави – може би защото „през обектива светът е различен.“

Всичко това, разбира се, не беше казано на вернисажа. Той протече съвсем неформално, в присъствието на студенти и колеги на Никола Иванов от FAMU, специален гост сред които беше деканът на факултета, Павел Йех. След уводните думи на директора на института, Галина Тодорова и на Павел Йех, думата, по подразбиране, беше дадена на младия творец. „Ами – каза той – авторката на реценцията не можа да дойде. Но вие можете да прочетете онова, което е написала за цикъла на стената ей там и... ами това!“

В края на краищата, фотографите нямат нужда от думи, нали? ■

Никола Иванов, преводачката Итка, Галина Димитрова и Павел Йех по време на вернисажа.

Не се страхувайте от думата „Капитализъм“

НА 24 ОКТОМВРИ, БЪЛГАРСКИЯТ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ В ПРАГА НАПРАВИ ЕДНО ОТ ИЗКЛЮЧЕНИЯТА В СРАВНЕНИЕ С ПРИНЦИПНАТА СИ ДЕЙНОСТ, ФОКУСИРАЙКИ ВНИМАНИЕТО НИ НЕ ВЪРХУ СФЕРАТА НА (ИЗОБРАЗИТЕЛНОТО) ИЗКУСТВО, КЪМ ОБЛАСТТА ОБЛАСТТА НА МИСЪЛТА. ВЯРНО Е, ЧЕ НИ ПРЕДСТАВИ ИЗДАТЕЛСТВО – ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „МАК“, НО СЪЩО ТАКА Е ВЯРНО, ЧЕ НЕЙНИЯТ ОСНОВАТЕЛ, КАЛИН МАНОЛОВ, НАСОЧИ ВНИМАНИЕТО НИ НЕ ТОЛКОВА ВЪРХУ ИЗДАТЕЛСТВОТО, КОЛКОТО ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ, ПОЛИТИЧЕСКИТЕ И ФИЛОСОФСКИТЕ ТЕЧЕНИЯ, КОИТО ИЗДАВАНИТЕ ОТ НЕГО АВТОРИ – СВЕТОВНО ИЗВЕСТНИ ИМЕНА В ОБЛАСТТА НА ИКОНОМИКАТА И ПОЛИТИЧЕСКАТА ФИЛОСОФИЯ – ПРОМОТИРАТ.

Калин Манолов с книгата „Човешкото действие“.

Калин Манолов, основател и съсобственик на издателската къща „МаК“, има дългогодишен опит като журналист, водещ и анализатор в Българското национално радио, Радио „Свободна Европа“, „Дарик радио“, Радио „Нова Европа“ и различни печатни медии. От 2005 г. води курс „Либертарианството: философия на свободата“ в Нов български университет. Не случайно логото на издателството му е „Кни-

ги за свободни хора“ и не случайно именно неговото издателство започва да издава и се утвърждава като водещо в областта на либералната икономическа и политическа мисъл, единственото засега либертарианско издателство в България. За първи път „МаК“ представи пред българския читател световно известни автори в областта на икономиката и политическата философия като Айн Ранд, Лудвиг фон Мизес,

Фредерик Бастиа и Хенри Хазлит. В увода на интернет страницата на издателството (www.mak-bg.eu) е написано: „Ние се стремим да издаваме стойностни книги, написани от автори с уникална гледна точка и завладяващ стил. Книги, които обясняват света, които вдъхновяват и провокират, които възбуждат обществен дебат. Пускането на книгата на пазара е само началото. Целта ни е да създадем собствен кръг от читатели, които с нетърпение очакват всяко ново наше заглавие. И да им помогнем да вземат правилните решения за живота си оттук нататък.“

Вечерта откри Галина Тодорова, директор на БКИ. Тя настрои публиката на вълната на предстоящата тема с фраза на Парсънс, която казва, че „всички долари са създадени свободни и равни – точно както и хората“. „Днес обаче – допълнително, – няма да говорим само за пари. Ще говорим за свободата и хората, които независимо от произход, наследство и здраве имат равни права за реализация на своите цели и желания.“

„За нашето издателство книгата наистина е духовно послание – сподели Калин Манолов, – а издаването на тези книги е мисия. Целта ни е да създадем уникална читателска общност, която споделя общи възгледи и интереси. Издаването на самата книга е началото на този процес. Очакваме продължението, осмислянето от страна на читатели-

те, научаването на житейските уроци и взимането на решения. Смеем да вярваме, че аудиторията ни е модерна, образована, свободомислеща, интерактивна и, в крайна сметка, лоялна.“

В началото, Калин Манолов представи някои от знаковите книги на издателството. Една от тях е „Времето на убийците“ от Клеър Стърлинг, инкриминирана по време на комунистическия режим, тъй като описва механизмите, по които е било организирано покушението срещу папа Йоан Павел II и ролята на Българската държавна сигурност в него.

Издадена от „МаК“ е и скандалната в международен план, „Силата на разума“, от покойната вече италианска журналистка Ориана Фалачи, в която тя предупреждава света за неразривната връзка между ислямската религия и световния ислямски тероризъм.

Не на последно, а на челно място са книгите на Айн Ранд, включително опус-магнума „Атлас изправи рамене“. Айн Ранд е американски философ, сценарист и романист от руско-еврейски произход, позната по света със своята рационална философия, близка по идеи с либертарианството, която тя нарича „обективизъм“.

В центъра на вниманието на вечерта на първо място беше книгата, станала и повод за срещата – „Човешкото действие“ на Лудвиг фон Мизес, един от най-видните представители на Австрийската икономическа школа.

Предговорът представя „Човешкото действие“ (1949 г., САЩ) като „венец на творческото дело, най-значимото произведение на големия австрийски мислител, който представя, защитава и развива идеите на класическия либерализъм от 19 век. Мизес поставя в основата на изследването действащият, избиращ човек, който непрекъснато решава въпроса за целите и за средствата. Австрийският икономист и философ изследва това действие не само в икономически, но и в широк философски и исторически аспект. Обосновава и съществуването на специална наука за човешкото действие – праксеологията, като доказва, че икономиката е най-развитата част от нея.“

„Когато говорим за свободата – постави скоби Калин Манолов – очевидно трябва дефинираме понятието и да си дадем сметка, че свободата има смисъл единствено в рамките на една социална система, каквато е обществото. Сам за себе си човек няма значение дали е свободен или не, тъй като няма с кого да се съизмери. Един Робинзон е най-свободният човек на света, но е на самотен остров. Свободата добива смисъл в социалните системи и аз стъпвам върху основните тези на Милтън Фридман, според когото има много пряка връзка между политическото и икономическото устройство на едно общество. Не е вярно, че едно тоталитарно общество може да развива свободен пазар. Икономическата свобода, която е пряко свързана с политическата, е тази икономико-политическа организация, която се нарича

капитализъм. Много хора избягват дори и термина и го заменят със свободно общество и пазарна икономика. Аз предпочитам термина „капитализъм“. Само при него индивидите са свободни да следват своя личен интерес. За създаването му се изисква смелост – смелост да мислим, да говорим и да действваме, особено, когато е по-лесно да не правим нищо.“

Книгата е издадена през септември, с подкрепата на Министерството на културата на България. Калин Манолов подари екземпляр от нея на Българския институт. Галина Тодорова се пошегува, че книгата трябва да се чете „с молив в ръка“, а Калин Манолов допълни, че подходящо допълнение биха били и чифт бели ръкавици. „Всеки от 50-те ВИП екземпляра на книгата има бели ръкавици, като уважение към съдържанието ѝ.“ ■

ИЗВАДКА ОТ ПРЕДГОВОРА КЪМ КНИГАТА:

Мизес създава, развива и защитава идеите си в условията на антилибералния 20 век – векът на големите робовладелски контрареволуции, обосновани и пропагандирани от тоталитарните утопии на комунизма, фашизма и нацизма. Тези контрареволуции, довели до възникването на робовладелските държави в Съветска Русия, нацистка Германия и фашистка Италия, са израз на яростния отпор, на свирепата съпротива срещу налагането на свободния пазар в страните от Западна Европа и Северна Америка и свързаното с това безпрецедентно подобряване на условията на живот на широки маси, срещу освобождаването на индивида от поробващите го съсловни и кастови статуси, срещу върховенството на закона, срещу издигането на разума като върховен съдник на човешките дела.

Тези контрареволуции имат един общ враг – либералните идеи и политики, довели до възхода на капиталистическите общества до началото на Първата световна война. Затова лидерите им (Ленин, Сталин, Хитлер) поддържат и издигат антилиберални идеологии с претенции за морална и научна изключителност.

В процеса на изследването си Мизес произнася ясна и вече сбъднала се присъда на икономиката при социализма. Социализмът е извън човешките сили. „Изборът е между капитализъм и хаос. Човек, който избира дали да пие мляко или цианкалий, не избира между две питиета, а между живота и смъртта.“

Световна премиера

НА 22. 9. 2011 Г., БЪЛГАРСКИЯТ КУЛТУРЕН ИНСТИТУТ В ПРАГА ОРГАНИЗИРА УНИКАЛЕН КОНЦЕРТ – СВЕТОВНА ПРЕМИЕРА НА НЕИЗПЪЛНЯВАНА ДОСЕГА МУЗИКА НА БЪЛГАРСКИЯ КОМПОЗИТОР ВАСИЛ БОЖИНОВ, ЖИВЯЛ И ТВОРИЛ В ПРАГА. КОНЦЕРТЪТ ИЗНЕСЕ ИЗЯВЕНИЯТ БЪЛГАРСКИ ПИАНИСТ И ПРЕПОДАВАТЕЛ, ПРОФ.ТОДОР ПЕТРОВ. МЛАДАТА ПЕВИЦА МАРИЯ ПАВЛОВА – СОПРАН, ИЗПЯ ТРИ БЪЛГАРСКИ ПЕСНИ И ПОЗДРАВИ ПУБЛИКАТА С НАЦИОНАЛНИЯ ПРАЗНИК 22 СЕПТЕМВРИ – ДЕН НА НЕЗАВИСИМОСТТА НА БЪЛГАРИЯ.

Събитието се проведе с подкрепата на Чешкия музей на музиката към Националния исторически музей на Чехия в прекрасната музикална зала на музея, в сърцето на стара Прага – Мала страна.

Васил Божинов (1888–1966), макар и позабравен в Родината си, се нарежда сред изтъкнатите българи, допринесли за развитието на световната музикална култура. Син е на фолклориста и композитора Иван Божинов, от когото получава основни знания по музика, цигулка и пиано. През 1911 г. завършва композиция в Консерваторията в Лайпциг. Концертира из Далмация и Черна Гора. След това се заселва в Прага. През 1931 г. завършва Пражката музикална академия при Алфонс Хаба. Започва да композира в четвърттоновата гама. За този нов за времето си стил води и лекции. Той е първият български модерен компо-

зитор, чиито произведения достойно се вписват сред най-добрите такива от 20-те години на 20 век. Божинов е между първите, които използват политоналност. Заедно с Алфонс Хаба участва в експеримент по създаването на четвърттоновата гама.

Проф. Тодор Петров е изявен български пианист и преподавател в Музикалната академия в град Сус, Тунис. Той е не само известен изпълнител и диригент, но и доказан изследовател на нашата музикална история. Завършил е Държавната музикална академия в класа на проф. Богомил Стършенов. Специализира в Париж и Ница в класа по пиано на Пиер Санкан и Жан-Мари Даре, камерна музика при Морис Женрон и клавесин при Хюгет Драйфус. От 1990 Тодор Петров концертира активно в Италия. Той участва в редица авторитетни фестивали, свири с известни оркестри.

Като камерен изпълнител работи съвместно с музиканти от ранга на Игор и Валери Ойстрах, Артуро Болучи, Павел Берман, Анатоли Кръстев, Петко Радев. Изнася концерти и в Англия, Франция, Германия, Румъния, Украйна и др. Участва като солист на оркестъра на „Арена ди Верона“ на Биеналето във Венеция, като солист и диригент на Камерен оркестър „Студио Примо“ в Стреза и Варезе и др. ■

„Камерен вернисаж“ в Луцерна

ПОНЯКОГА, НЕДОВЕРИЕТО НИ Е ОПРАВДАНО. ДРУГ ПЪТ – НЕ. СДРУЖЕНИЕ „БЪЛГАРСКА БЕСЕДА“ НЕ СИ ПОСТАВЯ ЗА ЦЕЛ ДА СМАЕ СВЕТА, НИТО ДА БЪДЕ ПЪРВО В НЕЩО (КАКВОТО И ДА Е ТО). ЦЕЛТА МУ СА МАЛКИ ПАРЧЕНЦА РОДНО ТВОРЧЕСТВО, КОИТО ДА УКРАСЯТ И ИЗПЪСТРЯТ ЕЖЕДНЕВИЕТО НИ С МУЗИКА, ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО ИЛИ БЕСЕДА.

Този път това беше изложба на небезизвестния български художник Валентин Попов в кафене Kávozna в пасажа „Луцерна“, чийто вернисаж се състоя на 2 октомври.

Както сподели художникът, картините са резултат и една малка част от търсенията му през изминалата година. До една са метафорични и по-конкретно – персонификации, в резултат на които от платната – въпросително и сърцераздирателно – ни гледат (или обръщат гръб) сини и розови прасета на високи червени токчета или „настанени“ в широки тепсии.

„Темата е банална и повтаряна многократно – споделя авторът. – Тя е за нашето консумативно общество. Тези прасета са илюстрация, метафора и главно – представители на консумативната същност на обществото ни. Виждаме ги навсякъде. Това тук е в чиния, до него има солница, то гледа с човешки поглед и пита: Защо аз? Защо точно аз?“

Изложбата, организирана от Мариана Новотна, председател на „Българска беседа“, беше (както обикновено) лишена от суперлативна рекламна кампания и съпътствана (за съжаление) по-скоро от липсата на каквато и да

е такава. Резултатът беше вернисаж, който както и да го погледнем беше в „камерен“ състав. Жалко, наистина, тъй като качеството на изложбата е в много отношения по-добро от някои широко рекламирани... изяви. ■

Насоките в туризма на сесия в Карлови Вари

НА 7 ОКТОМВРИ 2011 Г., В КАРЛОВИ ВАРИ СЕ ПРОВЕДЕ ВТОРАТА СЕСИЯ НА СМЕСЕНАТА БЪЛГАРО-ЧЕШКА КОМИСИЯ ПО ТУРИЗЪМ МЕЖДУ ПРАВИТЕЛСТВОТО НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА. РЪКОВОДИТЕЛ ОТ БЪЛГАРСКА СТРАНА БЕШЕ ИВО МАРИНОВ – ЗАМЕСТНИК-МИНИСТЪР НА ИКОНОМИКАТА, ЕНЕРГЕТИКАТА И ТУРИЗМА, А ОТ ЧЕШКА СТРАНА МИХАЛ ЯНЕБА – ЗАМЕСТНИК-МИНИСТЪР НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И ТУРИЗМА.

Заседанието на Смесената комисиция по туризъм се провежда в изпълнение на Договор за сътрудничество в областта на туризма между правителството на Република България и Чешката република, одобрен с Решение №58 от 8 февруари 2008 г. на Министерския съвет. Редът на заседаване на Смесената комисиция е регламентиран в чл. 6 от Договора. Съгласно него, заседанията се провеждат на всеки две години.

На срещата бяха изнесени статистически данни за туризма в България и Чехия през 2010 г. и данни за туристообмена между двете страни.

Интересни бяха данните от сателитната сметка на туризма в Чехия. Тя е глобална и обхваща всички възможности за настаняване. Тази сметка е създадена чрез финансиране от структурни фондове. Предвид впечатляващата работа по сателитната сметка на чешкия туризъм и успешното ѝ функциониране, благодарение на финансирането ѝ от структурните фондове на ЕС, бе направено предложение България да покани двама чешки експерти в областта, за да споделят опита си.

Бяха обменени и данни за стратегиите за развитието на туризма в двете страни. Общият извод бе, че и българската и чешката са на аналогични етапи на развитие.

Чешката страна представи начините си за работа с европейските фондове в областта на туризма, както и проблемите в усвояването им.

Обсъден беше въпросът с туристическото райониране, където двете страни представиха процеса на създаването му.

По време на дискусиата относно законодателствата на двете страни в областта на туризма, всяка от страните представи силните и слабите

им страни и бъдещите мерки за усъвършенстването им.

По време на Сесията беше представен Чешкият туристически борд, организацията, пряко ангажирана с рекламата на туризма в Чехия. Основният продукт на борда е културно и историческо наследство. Важен продукт е туризмът на преживяванията – гастрономия, мероприятия, вино, фестивали.

Съгласно европейските стандарти, Чехия има 15 сертифицирани спа курорти, докато в Германия са само 5. През 2010 има сериозен ръст на посетителите на балнеокурортите – от Русия, Арабските страни и Германия – общо 316 476 със среден престой от 3 седмици.

Лансирана е онлайн кампания – „Всичко, от което се нуждаете е Прага“. Кампанията се провежда чрез публично-частно партньорство. Общата ѝ стойност е 500 000 евро. Създаден е и нов уеб сайт – „Как да избегнеш скуката“. Сайтът има 1 млн. уникални посещения годишно, 15 000 дневно.

Годишният бюджет на Чешкия туристически борд възлиза на 420 млн. чешки крони /17 млн. евро/, като през 2012 година се очаква да бъде около 15 млн. евро. Намалението на бюджета ще бъде компенсирано с приходи от публично-частно партньорство: отделните туристически дружества плащат такси, които директно влизат в общия рекламен

бюджет на Чешкия туристически борд. Предвиждат се акции и по проекти от структурните фондове.

По време на заседанието, двете страни се споразумяха: да продължат активната комуникация между министерствата по отношение на обмяна на опит за статистически данни, анализи, прилагане на сателитната сметка на туризма и по отношение на промени в Закона за туризма; обмяна на опит с Чешкия туристически борд по отношение на провеждане на комуникационни кампании, акции за определени продукти, разработка на концепции и стратегии; обмяна на информация относно изпълняване на проекти, финансирани от структурните и кохезионния фонд на ЕС.

Третата сесия на Смесената комисиция по туризъм между правителството на Република България и Чешката република се предвижда да се проведе през юни 2013 г. на Българското Черноморие. ■

ВСИЧКИ НИЕ ЖИВЕЕМ НА ГРАНИЦАТА НА ДВЕ КУЛТУРИ И ДВА ЕЗИКА – ЧЕШКИЯ И БЪЛГАРСКИЯ. ЕДИНИЯТ НОСИМ В СЕБЕ СИ ПО РОЖДЕНИЕ, А С ДРУГИЯ СЕ СБЛИЖАВАМЕ И СРАСТВАМЕ ДЕН СЛЕД ДЕН. В КРАЙНА СМЕТКА ИЗГРАЖДАМЕ ТРЕТИ, СОБСТВЕН, СМЕСИЦА ОТ ДВАТА И РАЗБИРАЕМ САМО ОТ ДРУГИТЕ „ГРАНИЧНИЦИ“ КАТО НАС. ДОБРЕ ПОЗНАВАМЕ ИЗМОРИТЕЛНОТО ТЪРСЕНЕ НА НУЖНАТА ДУМА НА СЪОТВЕТНИЯ ЕЗИК, КОЕТО НИ Е НАУЧИЛО ДА УВАЖАВАМЕ ОНЕЗИ, КОИТО БЕЗ ЗАСЕЧКА ПРЕВЕЖДАТ ОТ ЕДИНИЯ НА ДРУГИЯ НАШИТЕ ДУМИ И ДОКУМЕНТИ, ФИЛМИТЕ, КНИГИТЕ И ЗАКОНИТЕ. ЕДИН ОТ ПРЕВОДАЧИТЕ, ЗА КОИТО ТОВА Е SNĹĚB JEJICH VEZDEJŠÍ, Е **ВАЛЕНТИНА МЮЛЕРОВА**.

Обикновено извън кадър.

Разликата между „метрология“ и „метеорология“

Много от нас я познават. Най-често я виждаме със съсредоточено изражение, изпъната като войник на официален парад, застанала „до“ и малко „отзад“ – точно според етикета – на най-важната личност в съответната делегация – премиер, министър, посланик или бизнесмен. За последно я видяхме в близост до премиера на България, Бойко Борисов, по време на посещението му в Прага.

Каква е дефиницията за превод, Валентина?

Посредничество при осъществяването на комуникация между хора, говорещи или пишещи на различни езици. Той в никакъв случай не може да бъде буквален, дума по дума. Това е най-зле разбраният превод. Далеч по-близо до истината е едно шеговито сравнение, което казва, че преводът е като жената – или е хубав, или е верен. Но не може да бъде и двете. Преводът е семантика. Преводът е възпроизвеждане на смисъла на казаното.

Какви са видовете устен превод и какво представляват?

Най-трудният и най-малко комфортният е високият конферентен консултатив. Той изисква от преводача уменията да си прави преводачески бележки. Няма регламент по какъв начин да ги прави, зависи изцяло от него каква система ще си изгради. При този вид превод гово-

рителят говори, без да прави паузи за превод. След като приключи, преводачът е длъжен да възпроизведе наведнъж целия текст. Този превод е най-труден за преводача, най-лесен за говорителя и най-скучен за слушателя, който трябва да изслуша и двете версии, едната от която не разбира. Такъв превод е необходим например по време на презентации или заседания на парламентарни групи.

Обикновеният консултатив е, когато през няколко изречения говорещият прави паузи. Той е по-труден за говорителя, който трябва да внимава да не изпусне нишката на мисълта си и да бъде способен да я навърже след паузата за преводача. За много хора, които не са свикнали да бъдат превеждани, това е сериозен проблем.

Симултантният, кабинен превод, съпътства големите конференции, на които се превежда от няколко езика. Задължително е в кабината да бъдат двама, тъй като пълната концентрация, каквато преводът изисква, е възможна в продължение на 15–20 минути. След това умората се отразява на качеството на превода.

Симултантният превод е любимият ми. Защо ли? Защото съм скрита и мога да си разреша дребни удобства, като това да си сваля самото и обувките, например. Можеш ли да си представиш как би изглеждало, ако си разкопчаеш блузката, седнала на масата за преговори?

Какъв трябва да бъде преводачът? Какви данни са необходими?

Преводачът трябва да има дълбоки, солидни и всеотдадени познания. Трябва да работи върху себе си активно, всеки ден. Да усъвършенства познанията и компютърните си умения. Да, и тях, защото когато преди 30 години започнах да превеждам, пишех на стара пишеща машина и имах два речника от 50-те години. Днес и да ме убият, не бих се върнала в такава ситуация. Не мога да си представя качествен превод без издирване в интернет, без интернет речници, без кръстосани референции и без текстов едитор и контрол на правописа.

Забавлявам се, когато правя коректури на преводи и видя как някой бърка „метрология“ и „метеорология“, „статика“ и „статистика“.

Преводачът трябва много да внимава, тъй като ако работата му не е качествена – някой ще пострада и на първо място собственото му реноме.

За съжаление, тенденцията да се търси бързото и евтиното неминуемо се отразява на качеството на преводите. Евтиният преводач рядко е добър преводач. Лош конкурент са и компютърните преводачески програми. Мога да си представя, че след 5–10 години така ще се усъвършенстват, че ще ни вземат работата. Но поне засега, компютърните преводи са източник най-вече на смях и шеги.

Винаги незабележима – но на първа линия.

Уточняване на детайлите – с посланик Здравко Попов.

Къде дебнат трудностите?

В специализираната терминология. На място не мога да измисля „горивния прът в АЕЦ-а“, нали? Трябва да го знам. Друг е въпросът, че може да не ми се наложи да го използвам. Много подготовка изискват специализираните преводи. Когато превеждам на лекарска конференция, в която участват например 300 лекари, трябва да науча цялата терминология – не само какво е например „рандомизирано двойно сляпо проучване“.

И все пак, без да подценявам професията мисля, че всичко е въпрос на тренинг. Мисълта трябва да се упражнява, паметта да е тренирана и да бъде приятел, а не враг. Ако говорещият използва специален термин и аз не знам каква точно е разликата (например на чешки соб/лос?) трябва по някакъв начин, без обаче аудиторията да разбере, да заобиколя и превода и то, естествено, без да изопачавам съдържанието и смисъла на казаното.

На по-високо ниво добрият превод изисква съдържанието да бъде преведено според културата на съответната страна. Без да бъде правена цензура, на каквато преводачът няма право, изказването трябва да бъде приспособено към разбиранята на другата култура.

Много трудно преводими са поговорките, за които трябва да бъде намерен еквивалент. Спомням си случай с един колега, който превеждаше от холандски по време на търговски преговори. В един момент представителят на холандската делегация, недоволен от договора, който обсъждаха, заяви, че въпросният договор прилича на прилеп. Преводачът не успя да схване смисъла, с което предизвика недоволството на холандеца, който го попита как може да не

знае какво е прилеп! Впоследствие стана ясно, че изразът „като прилеп“ означава „нито риба – нито рак“. Това са нюансите, които изискват познаване на културата и езиковите средства на езика, на който превеждаме. Затова е толкова добре да превеждаме на родния си език. Между другото, в Европейската общност всеки преводач превежда от чужд – на родния си език. Това е предпоставка.

По време на симултанния превод преводачът изразходва точно толкова енергия, колкото и миньорът в мината.

Колко изморена се прибираш вечер след превод?

Много. Според някои лекарски изчисления, по време на симултанния превод преводачът изразходва точно толкова енергия, колкото и миньорът в мината. Причината е в мозъка, за който е доказано, че изразходва най-много от всички телесни органи. По време на симултанния превод преводачът трябва да слуша и да осмисля чутото и едновременно с това да превежда и да внимава за смисъла на превода. В мозъка са включени много повече центрове и той работи на високи обороти. Сигурно затова всеки път след превод огладнявам!

Когато започнах да превеждам, съпругът ми не можеше да проумее от какво толкова се изморявам – седиш, казваше ми, возят те с хубави коли, какво толкова? Как да му обясня? Само който не е превеждал, не знае какво е. Разбра ме (и го призна!), едва когато самият той започна да работи с чужденци и да се връща изморен.

Днес тенденцията е да се говори на английски. Как се отразява тя на т.нар. „малки езици“?

Според мен е знак на уважение към госта да му бъде осигурен преводач на неговия роден език. По този начин той ще се чувства далеч по-комфортно. Да не говорим за случаите, когато гостът се притеснява да признае, че английският му език не е на необходимата висота. За съжаление, истината е, че т.нар. „малки езици“ наистина са все повече и повече изтласквани от английския.

Най-голямата простъпка за преводача?

Да наруши конфиденциалността. Не е коректно да говори за хората, с които се е срещнал, за това как са се държали, какво са казали и правили. За такова нещо може да бъде подведен под наказателна отговорност. Преводачът е инструмент за комуникация и не бива да надхвърля ролята си. Той е ангажиран и платен, за да посредничи при комуникацията. Той не е приятел, не е компаньон, не може нито да забавлява гостите, нито да разговаря с тях свободно. Той превежда. Точка.

На кои невероятни – за лаика – места можем да срещнем съдебния преводач?

Може би сватбите са такова неочаквано място. Там ни викат в случаите, когато единият от младоженците е чужденец и не говори местния език. Съдебният преводач е необходим, за да не поиска после въпросната страна анулиране на брака под претекст, че не е разбрала за какво става въпрос. В случая преводачът също подписва документите, гарантирайки, че чужденецът е разбрал смисъла на казаното. Обичам да превеждам на

На пост – както винаги.

Записвайки – за да бъде точна

сватби и трябва да кажа, че е много приятно.

Превеждаме и на изпити за шофьорска книжка, в противен случай транспортният инспекторат не я признава. Съдебен преводач се ангажира по време на нотариални записи, в процеса на учредяване на фирми и др. Не на последно място съдебният преводач, чиято дейност е регламентирана със закон, е длъжен да предоставя услугите си на държавата – съдилища, полиция, прокуратура и т.н.

От значение ли е външният вид на преводача?

До толкова, до колкото е пределно ясно, че трябва да е приличен. Има обаче дипломатически протокол, който постановява как трябва да бъдем облечени и обути. Не мога да си представя, че ще отида на официална среща с високи токчета, червено лакирани нокти, дълбоко деколте и минижуп. Не става. Трябва да имаме семпъл, солиден, незабележим, скучен външен вид. Сиво и черно, бяла блузка. Сиво мишле, което не бива да привлича вниманието върху себе си. Най-важният е официалният гост.

Има ли и весели случки в напрегатните дни?

Спомням си една висока среща, където имаше 16 кабинни и се превеждаше от 16 езика. В такива случаи симултантният превод се осъществява чрез пилотния език и пилотната кабинна. Пилотен е онзи език, на който говори говорителят. Всички останали се включват към пилотната кабинна и превеждаме нейния превод. Прави се двоен превод. Преди началото всички преводачи се бяхме събрали и обсъждахме реда

на изказванията и кои ще бъдат пилотните кабинни. В този момент един млад колега, няма да спомена езика, се обади и с много декларативен тон каза, че: „Аз няма да пилотирам. Аз самолети не обичам!“ И ни стана ясно, че когато му дойде редът, ще чуем още доста странни неща...

Разрешават ли ви се капризи?

Водата. Без бутилчици с вода не работим! Водата, освен това, трябва да не е нито много студена, нито много топла, да не е газирана и да не е овкусена. В това отношение сме много специални, но водата наистина е много важна, тъй като устата пресъхва. А ръка за ръка с пиенето на вода върви търсенето на т.нар. rest rooms, в които можем да си напудрим нослетата. Проблеми настъпват, ако делегацията е съставена от млади хора, които са издръжливи и ентузиазирани и не правят паузи – истинско наказание!

Къде дебнат рисковете на професията?

Преводачът може да бъде набежден – и аз имам колежки, които са преживели подобни критични ситуации – че е превел невярно и неточно, с което е попречил например на сключването на договора, за който е ставало въпрос. Единственият изход в такъв случай е съдебен процес. Това струва много пари и много нерви. Затова професионалният преводач трябва да бъде застрахован против причинени от професията му вреди. Задължително.

Коя е най-вкусната храна, която си опитвала по време на превод?

Сервирани са ми най-големите деликатеси, но до там приключва

и аз се прибирам в къщи още погладна заради вкусния вид на блюдата, които не съм успяла дори да опитам. Няма как. При условие, че двама човека водят разговор, преводачът не може да яде. Но се утешаваме с мисълта за положителния ефект на подобна (недоброволна) диета, за талията, например. Освен това ако хапна – мога да реша и да поспя. Още по-хубаво, нали?

Не ти е лесно. Още ли не си намразила професията си?

Напротив – обичам си я и то много. Не бих искала да бъда принудена да я заменя с друга. Харесва ми, че е всестранна и разнообразна. Всяко събитие е уникално, при всяко се запознавам с нова терминология и с нови хора, имам различни и скъпи преживявания. Благодарение на нея съм получавала достъп до места, където не всеки може да влезе: от рудник и доминна пещ до правителствени дворци. Кара ме постоянно, всеки ден да уча и това е едно голямо предизвикателство. Превеждам вече почти 30 години и бих казала, че чуждият език е като огромно море – колкото по-навътре влизаш – толкова по-дълбоко става и усещаш, че не можеш да обхванеш всичко. Безкрайно е. Има още много какво да уча. Най-малко още 30 години!

Кое ти носи удовлетворение?

Когато клиентът ме похвали, когато каже „good job!“.

Ти пожела заключението да е твое?

Защото искам да благодаря първо за твоя интерес, проявен към моята малка личност и най-вече на всички читатели, които прочетоха този разговор до край. ■

С въздишка на облекчение

ЗА ОНЕЗИ, КОИТО ОТВАРЯТ РЯДКО СТРАНИЦИТЕ НА СПИСАНИЕТО, КАКТО И ОНЕЗИ, КОИТО НЕ СА ЗАПОЗНАТИ С ПРОБЛЕМИТЕ В БЪЛГАРСКАТА ОБЩНОСТ, ЗАГЛАВИЕТО ЩЕ СЕ СТОРИ... ПРЕВЗЕТО. ОНЕЗИ ОБАЧЕ, КОИТО ЗНАЯТ ЗА КАКВО СТАВА ВЪПРОС, ЩЕ РАЗБЕРАТ МНОГО ДОБРЕ, ЗАЩО ПЪРВИЯТ УЧЕБЕН ДЕН, В КОЙТО ОТНОВО ИМАШЕ ПЪРВОЛАЧЕТА, БЕШЕ ПОСРЕЩНАТ С ВЪЗДИШКА НА ОБЛЕКЧЕНИЕ. ПЪРВИ КЛАС Е ГАРАНЦИЯТА – ЧЕ ЩЕ ИМА И ВТОРИ И ТРЕТИ, А МОЖЕ БИ – ДАНО – И АБИТУРИЕНТИ. ЕДИН ДЕН.

„Септември бие своята камбанка, над бели равнини и над скали. Отворило е днес враи като читанка, училището казва ни: „Добре дошли!“ С подобни думи учениците от българското училище в Прага, „Д-р Петър Берон“, посрещнаха новата учебна година.

Актвата зала беше пълна с родители, учители и гости, дошли да пожелаят на децата успешна година.

Настроението беше ясно: празнично. А програмата – кратка. Учениците казаха своите стихчета и застанаха мирно пред предизвикателството. Директорът, Еленко Начев, ги поздрави и им пожела успех, същото направи и специалният гост, изпълняващият длъжността посланик в Българското посолство в Прага, Елеонора Димитрова.

На излизане от актовата зала директорът изля менче с вода – за късмет. А на влизане в училището, на път за класните стаи, децата бяха посрещнати с питка и здравец.

Най-нов и пълен с неизвестност беше денят за първокласниците. Те са тези, за които животът се променя. Както сами изрецитираха по време на празненството: „Аз пораснах и вече ще мога, на училище сам да вървя. Тежка раничка на гърба си да нося, химикалка в ръка да държа! Ще изуча аз всичките букви, ще напиша на мам писмо Ще изхвърля детинските кук-

ли и ще мога да смятам до сто!“ Валерия Тошева, учител на най-малките, ги посрещна със съвети и ласкав глас – да не се изплашат в първи ден!

А свикването с училищния звънец, за който също рецитираха така весело? Е, с него тепърва ще има да свикват. В много отношения – цял живот. ■

Пенчо Петков Славейков (1866–1912)

145 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО МУ

ПОЕТ, ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИК, ЕСЕИСТ, ПРЕВОДАЧ, ЕДИН ОТ УЧАСТНИЦИТЕ В КРЪГА „МИСЪЛ“. НАЙ-МАЛКИЯТ СИН НА ПОЕТА И ПОЛИТИК ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЙКОВ.

Роден е на 27 април 1866 г. в Трявна. Учи в родния си град и в Стара Загора, където през 1876 г. баща му е назначен за учител. Става свидетел на опожаряването на града по време на Руско-турската война, споменът за което остава завинаги в съзнанието му.

Пенчо Славейков е най-малкото седмо дете в семейството на Петко Рачов Славейков и Ирина Райкова. След края на войната семейството се премества в Сливен, после в Търново, а в края на 1879 г. се установява в София. Там Пенчо Славейков учи до 1881 г., а по-нататък продължава образованието си в Пловдив. По това време, под въздействието на баща си и на неговия приятел Петко Каравелов, у него се заражда любовта към народното творчество. Заедно с баща си записва народни приказки, песни, легенди, старинни предания, често го придружава в пътуванията му из различни краища на България за езигови, етнографски и фолклорни проучвания.

През януари 1884 г. след нещастен случай върху заледената Марица, той заболява тежко. Въпреки продължителното лечение в Пловдив, София, Лайпциг, Берлин и Париж, за цял

живот му остават поражения – затруднен е в движенията си и говори трудно. След неколкомесечна борба със смъртта, Славейков се отдава на мрачни мисли и страда от пристъпи на меланхолия. В борба с тежката криза той се старае да калява волята си и започва да гледа на страданието като на извисяващо духа изпитание. Тази идея се затвърждава и от общуването му с творчеството на Ибсен, Ницше, Хайне и др. Стихотворенията, които пише по това време, са повлияни главно от Хайнрих Хайне.

Към средата на 1884 г. семейството на Пенчо Славейков се връща в София. През 1885 г. той се сближава с Алеко Константинов и заедно с него сътрудничи на списанието „Библиотека Свети Климент“ с преводи от руски поети. По времето на режима на Стамболов, Славейков и семейството му – като демократи и русофили – преживяват тежки години. Затова и стихотворенията му от края на 80-те и първата половина на 90-те години са изпълнени с критично-обществен патос. Същевременно пише и интимна лирика, събрана в първата му книга „Момини сълзи“ (1888). Постепенно в поезията на Славейков се появяват почти всички идейно-емоционални и жанрови форми, характерни за зрялото му поетическо творчество – патриотична, баладична, фолклорна, интимно-лирична, философско-историческа и др.

През 1892г. Славейков заминава да следва в Лайпциг философия. От там сътрудничи редовно на сп. „Мисъл“ и на сп. „Българска сбирка“, създава поемите „Ралица“, „Бойко“, „Неразделни“, и други класически епически песни, първите глави на епопеята „Кървава песен“, много от миниатюрите в „Сън за щастие“. Като студент Славейков си поставя за задача да разшири житейския, философския, естетическия си кръгозор, да школува при големи творци. Интересът му към живописата и скулптурата го насочва към Лайпцигското дружество на любителите на изкуството, става

член и на Лайпцигското литературно дружество. Вглъбява се в творчеството и философията на Й. В. Гьоте и Х. Хайне. Вниманието му привличат и други съвременни немски поети. Покрай преводите си от немски той се запознава и със скандинавските литератури, проучва творчеството на Х. Ибсен, Й. Якобсен и др. В Лайпциг Славейков завършва кн. 1 от „Епически песни“, продължава да твори интимна лирика, извисявайки се над ранните си лирически произведения.

Завръща се в България в началото на 1898 г. и активно се включва в обществения и културния живот – става член на Българското книжовно дружество, днес Българска академия на науките, в центъра е на литературния кръг „Мисъл“, работи като учител в Софийската мъжка гимназия, по-късно е поддиректор (1901–1909) и директор (1909–1911) на Народната библиотека, директор на Народния театър (1908–1909).

В средата на 1911 г. Славейков е уволнен от поста директор на Народната библиотека. Поетът не приема предложеното му място на уредник в музея при Министерството на народното просвещение. Заминава за Швейцария, а след това за Италия, където на 28 май 1912 г. умира. ■

Самотен гроб в самотен кът...

*Самотен гроб в самотен кът,
пустиня около немее —
аз зная тоз самотен кът
и тоя гроб самотен де е.*

*И знам, че в тоз самотен гроб,
таме в пустинний кът самотен,
зарови милвана ръка
един немил живот сиротен.*

*Сега за тоз немил живот,
в немил живот сама купнее...
Самотен гроб в самотен кът,
пустиня около немее.*

Стоян Михайловски (1856–1927)

155 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО МУ

ВИДЕН САТИРИК И ОБЩЕСТВЕНИК, ЕДИН ОТ ЯРКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ НА КРИТИЧЕСКИЯ РЕАЛИЗЪМ В БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Потомък на стар възрожденски високо просветен род той учи в Търново, а по-късно завършва Френския султански лицей „Галата сарай“ в Цариград (1872). Две години работи като учител, а през 1875 г. заминава за Екс-ан-Прованс, Франция, където следва право. Там се запознава с творчеството на френските енциклопедисти Ж.Ж.Русо, Ф.Волтер, Д.Дидро. След Освобождението (1878) работи като адвокат и съдия, главен редактор на в. „Народний глас“ (Плов-

див), работи в Министерството на външните работи, в Министерството на правосъдието, учител е по френски език в Русенската мъжка гимназия, извънреден преподавател по френски език в Юридическия и в Историко-филологическия факултет, доцент по всеобща литературна история във Висшето училище (днес СУ „Климент Охридски“), член на БАН от 1898, народен представител.

Творчеството на Ст. Михайловски е жанрово разнообразно – автор е на лирически стихотворения, памфлети, басни, епиграми, афоризми, пародии, поем и, драми, очерци и др. Неговите басни („Орел и охлюв“, „Бухал и светулка“) са класически образци в българската литература. Поезията му е изпълнена с митологични и библейски мотиви, пропита е от философията на битието и нравственото състояние на човека. Съдържа обществен патос, изразен най-вече в критика на обществените недъзи и деспотичната власт. Основната тема в творбите му е преди всичко противоборството между живота и смъртта, доброто и злото, свободата и потисничеството.

Стоян Михайловски е автор на текста на най-популярния химн на българската просвета и култура – Химна на Кирил и Методий („Върви, народе, възродени...“). ■

БУХАЛ И СВЕТУЛКА

*Измежду полските трев
блестеше в нощните тъми
една светулка лъчезарна...
(С това си качество, уви! и тя е тъй злощастна
кат другите светители на нашата земица!)
Внезапно бухалът, врагът на всички светлини,
най-грозната, най-злостната и най-коварна птица,
подгони светлата мушица
и най-подир я улови...*

*– Какво ти сторих?... – Ти ми пречиш!
Умри!... – Че как ти преча? – Светиш!...*

*След таз присъда, кратичка и ясна,
светулката угасна
и се във вечност пресели,
или със по-други речи -
в търбуха
на бухля!...*

Александър Жендов (1901–1953)

110 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО МУ

ХУДОЖНИК-КАРИКАТУРИСТ, ИЛЮСТРАТОР, ЖУРНАЛИСТ, ПИСАТЕЛ-САТИРИК И ОБЩЕСТВЕН ДЕЕЦ.

Роден е в София, където завършва живопис в Държавната художествена академия. Учи графика и декоративно изкуство в Берлин, а през 1930 г. завършва Висшия художествено-технически институт в Москва.

Жендов е привърженик на комунистическите идеи още отпреди Втората световна война, когато сътрудничи на всички леви издания, редактира вестниците „Жупел“, „Поглед“ и „Фронт“. След 9 септември 1944 г. той яростно пледира за социалистически реализъм в изкуството, рисува карикатури, насочени срещу монархията, капитализма, буржоазната експлоатация и пр. Едно писмо, в което

Жендов изразява тревогата си от грубото администриране, от задушаването на критиката и разочарованието на интелигенцията, го превръща от един от най-тачените от властта художници в „прикрит класов враг“. През 1950 г. Жендов е изключен от БКП, творчеството му е обявено за несъответстващо на държавната политика в изкуството и той потъва в забвение.

Александър Жендов е автор на голям брой политически карикатури, плакати, рисунки и графики. Творбите му се отличават с лаконизъм, с яснота на композицията и рисунъка. Жендов е считан за един от „бащите“ на българската карикатура. ■

Национален резерват „Сребърна“

ВКЛЮЧЕН В СПИСЪКА НА ЮНЕСКО ПРЕЗ 1983 Г.

Сребърна е сладководно езеро, разположено край река Дунав, до село Сребърна, на 16 км западно от Силистра. Дълбочината му варира от 1 до 3 метра, а площта му е 2–2,5 км². Биосферният* резерват обхваща езерото и неговите околности. Намира се на главното миграционно трасе на пролетните птици между Европа и Африка, наречено „Via Pontica“. Площта му е около 600 хектара, а буферната зона – около 540 хектара.

Има няколко легенди за произхода на името. Първата е за хан Сребрун, който загива по тези места в неравен бой с печенегите, втората разказва за заровена лодка, пълна със сребро, а третата, най-правдоподобната, гласи, че името идва от вълшебната картина, наблюдавана вечерно време при пълнолуние. Когато луната е високо, нейното отражение създава илюзията за разтопено сребро.

През 19 век, местността е посетена от легендарния Феликс Каниц, австро-унгарски археолог, етнограф и географ от еврейски произход. Видяното в България Каниц описва в уникалните си трудове с исторически, етнографски и географски характер, като „Оригинална карта на Дунавска България и Балкана“, която е използвана по време на Руско-турската война от руското командване и на Берлинския конгрес на Великите сили (1878) за установяване следвоенните граници на Балканския полуостров. Друго споменаване намираме и в тритомния труд „Дунавска България и Балкана“ с исторически, географски и етнографски пътни студии.

Най-черната страница от историята на тази красива местност записва Лео фон Калбермаген. В името на тогавашната мода, която изисквала дамските шапки да имат пера от чапли, той и неговите хора избиват хиляди от тях.

Първият българин, проявил интерес към това място, е Алекси Петров, за първи път посетил резервата през 1911 г. Бил така заплеснен от красотата на птичия свят, че веднага запланувал поредица от експедиции с цел изучаване на фауната и флората.

Растителното богатство се състои от 139 вида висши растения, като 11 от тях са редки или застрашени от изчезване извън територията на Сребърна. Вторият по разпространение растителен вид е тънколистният папур, следван от широколистният папур. Сивата и червената върба също са широко разпространени.

Животинският свят в резервата е много разнообразен. Срещат се 41 вида бозайници, 11 вида влечуги, 10 вида земноводни и 24 вида риби.

Резерватът е известен най-вече с птиците, които могат да се наблюдават на неговата територия. В резерват „Сребърна“ гнездят 221 вида птици: къдроглав пеликан, малък корморан, блестящ ибис, лопатар, ням лебед, белоока потапница, чер-

веногуша гъска, сива гъска и др. Тук е единственото традиционно в България гнездово находище на голяма бяла чапла.

Природонаучният музей при резервата притежава експозиция от препарирани обитатели на резервата. От музея могат да се наблюдават птиците в резервата. Поставена е видеокамера в сърцето на блатото, където гнездят пеликаните, и чрез видеовръзка картината и звуците се предават на екран в музея. Около резервата е направена екопътека, като на известно разстояние по нея са построени беседки и наблюдателни площадки. ■

* Биосферният резерват е строго охранявана територия с уникална флора и фауна, които служат за еталон на първичното състояние на екосистемата. На тяхна база се прави оценка на влиянието, което човекът оказва върху природата.

Национален парк „Пирин“

ВКЛЮЧЕН В СПИСЪКА НА ЮНЕСКО ПРЕЗ 1983 Г.

Националният парк „Пирин“ обхваща по-голямата част от планината Пирин и е един от трите национални парка в България. Основан е през 1962 г. В неговите рамки се намират два природни резервата: „Юлен“ и „Баюви дупки – Джинджирица“, който е един от най-старите резервати в България и част от мрежата на биосферните резервати по програмата „Човек и биосфера“ на ЮНЕСКО. В парка се намират над 180 ледникови езера. Най-висок е връх Вихрен. Еделвайсът и дивата коза са емблемите на Пирин.

Името на планината идва от древността, когато славяните я заселват и наричат на своя бог Перун.

Разнообразният релеф (благодарение на който в резервата има субтропичен, умерен и алпийски пояс) създава и богат растителен свят и прави Пирин една от най-интересните в ботаническо отношение местности в България. На територията му са установени около 1300 вида висши растения, което представлява повече от 30% от всички висши растения, които се срещат на територията на България.

Паркът е уникален по броя на ендемичните си биологични видове (видове, разпространени само в рамките на определен район, бел. на ред.) – като пирински мак, пиринска машерка, давидов лопен и други. На територията му растат 130 вида лечебни растения. В Червената книга са включени 113 вида растения, 42 животни също са защитени от закона.

Пирин също така пази следите на много древни култури – тракийска, старогръцка,

римска, византийска, славянска и прабългарска. Горди с миналото си, хората в този край ревностно пазят своето архитектурно, изобразително, етнографско и фолклорно богатство. В Банско се намират уникалните църкви „Успение Богородично“ и „Св.Троица“, музеите на Неофит Рилски и Никола Вапцаров. Разлог е с много запазени автентични обичаи. Тук се провежда фолклорният събор „Пирин пее“. Мелник е исторически и културен паметник. Тук се извисява Роженският манастир. Не е забравен и старият винарски път „Винарската порта“, свързващ Банско с Мелник през долината на река Демянишка.

Върхът на бурите – Вихрен (2914 м), се намира в северния дял на Пирин. Според митологията, тук е живял бог Перун. Издига се величествено между реките Места и Струма,

седловините Предел и Парилска. Има подчертан алпийски характер със скални гребени, красиви циркусни езера, скални прагове и морени. Тук се намира едно от най-величествените планински езера – „Рибното езеро“.

В Северен Пирин се намира прочутата, страшна с красотата си седловина „Кончето“. Разположена е на главното планинско било на 2810 м. Дължината ѝ е около 150 м, като в най-тесната си част се стеснява до 50 см. Североизточните ѝ склонове се спускат почти отвесно към циркуса „Бански суходол“, а югозападните, под наклон 70° – към долината на Влахинска река.

Пирин предлага условие на световно ниво за развитието на алпинизъм, пешеходен и ски-туризъм. Град Банско е световноизвестен ски курорт. ■

ОЧАКВАЙТЕ В СЛЕДВАЩА БРОЙ:
ПРАВОСЛАВЕН КАЛЕНДАР С ФОТОГРАФИИ ОТ ПРЕОБРАЖЕНСКИЯ МОНАСТИР